

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Disputatio IV. De Iustitia & Iure in Communi, ac Iuris Speciebus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

DISPUTATIO QUARTA.

De Iustitia & Iure in Comuni, ac Iuris Speciebus.

QUESTIO I.

Quid Iustitia & Ius?

1.
Que utili-
tas presen-
tis materie.

IUSTITIA virtus est la-
tissimè patens, cui passim
in omnibus negotiis hu-
manæ communicationis
suis est locus: adeoque ejus
regulæ sunt cognoscendæ
ab omnibus, maximè verò ab aliorum di-
rectoribus, iudicibus, & similibus.

Ratio or-
dinis doctri-
næ.

De ea, velut digniori, alii ante Tempe-
rantiam & Fortitudinem tractant: Nos
contrà, tum ut ab imperfectioribus ad per-
fectiora procedamus: tum ut pauca, quæ
de aliis dicenda erant, paucis absolventes,
totum reliquum iustitiæ tractandæ dare-
mus: tum quia prius virtutes ad se, quam
ad alterum tractandæ videbantur.

2.
Iustitia va-
ria acceptio-
nes.

Ex generali porro ratione sua impor-
tat iustitia quamdam æqualitatem & debiti
rationem: omnes enim apprehendunt esse
justum, quod debite suæ regulæ adæqua-
tur. Et quidem generatim aliquando su-
mitur quasi collectivè pro omni virtute
(cujus collectionis qualibet virtus est pars
integralis) sive omnium mandatorum ob-
servantiâ; nimirum quia ibi reperitur ad-
æquatio ad regulam, nempe legem, & de-
bitum aliquod, faciendi videlicet quod le-
gislator præcepit. E contrà verò, quia pec-
cato debita æqualitas violatur, dicitur in-
justitia seu iniquitas, quasi non æquitas.
Unde etiam iustitia accipitur pro charita-
te (quæ continet videlicet observantiam
legis divinæ) seu gratiâ habituali, quam
qui accipiunt, justificari, qui habent, iusti
esse dicuntur, stylo Scripturæ.

Insuper aliquando suscipitur generatim
pro virtute ad alterum: quo sensu justum
esse dicitur, ut religio & cultus Deo, pie-
tas parentibus, obedientia superioribus, gra-
tudo benefactoribus &c. exhibeatur.

3.
Quid ju-
stitia hic.

In præsentem verò Iustitia sumitur pro
virtute, quæ inclinatur ad servandum alteri
jus suum. Et definitur ab *Ulpiano* (cujus de-
finitio à Theologis communiter approba-
tur) *L. Iustitia ff. de Just. & Jure, Constantis &*
perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi,
id est, permanens & firma dispositio (quæ
significatur ipse habitus virtutis) volunta-
tis, inclinans ad tribuendum cuique jus
suum. Quod in exercitio fit, partim jus al-
terius relinquendo intactum, seu ei non
contraveniendo, partim dando non habenti
suum, seu, quantum sibi incumbit, procu-
rando, ut illud ad æqualitatem habeat.

Quia verò iustitia describitur juxta præ-
missa per ordinem ad ipsum jus in cujus

explicatione difficultas manet satis intri-
cata, *Poncius* *disp. 23. Theol. q. 6.* existimans
etiam quædam præmissæ definitionis par-
ticulas non esse necessarias, putat longè fa-
cilius iustitiam explicari posse dicendo,
quod sit virtus seu habitus inclinans ad
reddendum vel relinquendum cuique suum.
Porro suum appellat, quod ita ad ipsum
pertinet, sive ex natura rei, sive ex disposi-
tione legum aut consuetudine, ut appareat
malum hoc ipsi non reddere, vel ab ipso
auferre, ex hoc præcisè quod sit ipsius, vel
quod dispositio sic ad ipsum spectet, ut ip-
so invito alius non possit de eo disponere.
Quod censet quadrare, in sensum commu-
nem de natura iustitiæ.

Inhærendo autem communi descriptio-
ni, necesse est ante omnia explicare, quid
sit jus. Pro quo

Notandum jus aliquando idem esse,
quod justum. Hoc autem generatim idem
est, quod commensum suæ regulæ, seu le-
gis, & complectitur omne opus bonum. Spe-
ciatim autem, & in præsentem idem est, quod
æquale, debitum alteri strictè. Secundò su-
mitur pro regula iusti generatim sumpti,
estque idem quæ lex, inde dicta jus. Quod
dividitur in naturale, divinum, humanum;
hoc rursum in civile & canonicum. Ter-
tiò (ut alias acceptiones omittam) & vul-
gatè sumitur pro jure quasi activo, quod
consistit in certo titulo seu facultate, ha-
betque sibi quasi correlativè respondens
jus speciale primo modo sumptum, seu de-
bitum rigorosum ad æqualitatem solven-
dum. Exactè autem sciri nequit, quid sit
jure debitum, nisi sciatur quid sit jus po-
tremo modo sumptum.

Hoc itaque describi solet facultas legitima
seu per leges concessa aut eis consentanea,
aliquid agendi, habendi vel obtinendi,
cui citra injuriâ altero ratiônabiliter invito
contraveniri nequit; sive potestas legitima
ad rem aliquâ obtinendam, vel ad functio-
nem aut quasi functionem, cujus violatio
injuriam constituit. Hæc autem potestas vel
se habet per modum potestatis activæ, quale
v. g. est jus quod aliquis habet ad aliquid
retinendum, vel agendum: vel se habet per
modum potestatis passivæ, & tale est jus, quod
habet quis, ut ab alio alatur, custodiatur, sibi
serviatur &c. vel denique se habet per mo-
dum potestatis resistivæ; & tale est jus, quod
habet quis, ne alius aperiat fenestrâ aliquam
in suo orto, ne ædificet hoc vel illo loco,
vel tam altè, ut perdat suam libertatem vel
lumen. Convenitque hæc potestas interdum
ex natura rei, aut lege divina positi-
va, ut facultas sustentandi vitam, contra-
hendi matrimonium, percipiendi Sacra-
menta

menta Ecclesiae &c. interdum autem oritur à legibus humanis, ut jus ad hereditates obtinendas &c. Et de jure sic sumptum (prout ordinariè sumitur) in sequentibus agitur, ubi de dominio & aliis speciebus illius.

6. Discutitur vulgata descriptio Iuris, ipsius uberioris declaratur.

Notandum verò in præfata juris descriptione, est vulgata apud Lessium, Wiggers, Castro Palao & alios, contra regulas bonæ descriptionis poni injuriam, æquè ignotam; quæ non sine vitioso circulo postea definitur, juris alieni violatio. Ut proinde videatur in rigore omittenda, sitque facilius plerumque jura cum injuriis in speciali dignoscere, quam generalem juris rationem assignare. Potestas itaque, quam jus importat, & per quam distinguitur à quavis alia facultate, debet intelligi peculiaris, cujus nimirum realis violatio constituit inæqualitatem restitutione reparandam. Quando autem id fiat, ex legibus, Doctoribus, & præsertim puro dictamine rationis naturalis est colligendum. Supponit verò potestas ista specialem connexionem subiecti cum objecto potestatis, ut hoc propterea censeatur quodammodo suum, suisque commotis servire debeat. Propter quod etiam potest hujusmodi de objecto immediato juris disponere, eoque rationabiliter invito, nemo alius. Qui insuper stringitur isti potestati non obviare, non præcisè quia sequeretur violatio virtutis, v.g. charitatis &c. sed quia hoc exigit per se ipsa potestas. Vi cujus competit quoque actio alterum compellendi, etiam independentè à potestate regitiva (qualis est in superioribus vel parentibus, qui eatenus compellere possunt subiectos, uti ad obediendum, sic & ad alios bonos mores, & eatenus ad præstandum superioribus, parentibus, uti & aliis honorem) quæ præterea respicit, non tam commodum regentium, quam bonum ipsorum subiectorum vel communitatis: secus est de potestate dominicali in seipsum; de quo tamquam suo dominus ad propria commoda disponit.

7. Quodnam sit objectum formale justitiae.

Quodnam materia.

Qui respiciatur specialis honestas in objecto justitiae.

Ex dictis colligitur I. Objectum formale justitiae esse, ut primo modo sumptum, seu potius honestatem, quæ relucet in servanda æqualitate debita. Justitia enim ex propria sua ratione inclinatur in hoc, ut quod justum est, fiat, seu ut æquale juri sive potestati alterius, adeoque debitum alteri ad æqualitatem tribuatur; idque quia debitum est, ratioque particularis honestatis id exigit. Quod debitum ulterius fundatur in jure alterius; huic enim debetur quidpiam, eo quod jus ad hoc habeat. Objectum autem materiae sunt actiones, quibus hujusmodi debita æquales ponitur, v.g. solutio pretii, redditio mutui &c.: harum autem actionum objectum seu materia sunt reatum & mediatum objectum justitiae.

In hoc ipso porro est specialis & ab aliis distincta honestas, adeoque virtus specialis: consentaneum enim est rationi, ac

Herincx Sum. Theol. Pars III.

laude dignum tribuere, quod jure alteri debemus, oppositumque est planè rationi dissonum, neque in aliis virtutibus eadem, sed diversa consonantia cum ratione reperitur.

Colligitur II. hanc virtutem esse ad alterum, ut satis patet. Unde sibi ipsi nil quicquam debet proprio aut stricto jure; neque actum justitiae erga seipsum proprie exercere quis potest: honestas namque justitiae consistit in hoc, quod quis det alteri id, quod ipsemet debet. Quamvis desiderare aut consulere alteri, ut debitum solvat, & jus cuique adeoque mihi tribuat, ob honestatem justitiae, potest reduci ad justitiam, & ab eodem habitu procedere; prout ex sententia Scotti (de qua Tract. de Deo disp. 7. q. 7. num. 55.) castitas secundariò inclinatur, ut etiam alius in se medium castitatis servet.

Pro hinc notandum justitiam versari circa actiones peculiariori ratione, quam fortitudo & temperantia: non enim, uti hæc, curat principaliter, ne nimium timeamus, irascamur, concupiscentias tantis sequamur &c. sed ut statuatur aut servetur æqualitas debita. Quod si prædictæ passiones hoc impediunt (prout interdum passiones gulae & similes sunt occasio, ne debita solvantur &c.) sunt tollendæ, partim præsidio virtutum correspondentium, partim per accidens & secundariò per ipsam justitiam, quæ ex proprio motivo intendens servare æqualitatem, vult consequenter media ad id necessaria seu opportuna, adeoque moderationem passionis impediens æqualitatem intendit.

8. Nemo sibi ex justitia proprio quidquam debet.

Quid censendum de desiderio honestæ justitiae.

9. Versatur circa actiones potius, quam temperantia & fortitudo. Quæ versatur circa passiones.

QUESTIO II.

De Divisionibus Iustitiae & Iuris.

CLEBERRIMA justitiae divisio est in Commutativam & Distributivam. Quæ membra plerumque solent ita explicari, ut Commutativa respiciat æqualitatem rei ad rem seu dati & accepti, in commutationibus (unde commutativa nomen accipit) adeoque ordinet unum privatum ad alterum; distributiva verò respiciat onera & bona communia inter partes ejusdem communitatis distribuenda à Republica vel ejus rectore juxta quorùlibet qualitatem, adeoque spectat à proportionem eorumdem quoad paupertatem, divitias, vires, doctrinam, merita &c. ac proinde ordinet rempublicam, seu ejus rectores ut sic, ad privatos.

10. Divisio Iustitiae in Commutativam & Distributivam qui ordinatur explicatur.

Unde communiter dicitur justitiam commutativam respicere proportionem arithmetice, in hoc consistentem, quod quantum acceptum est, tantum detur, v.g. si centum mutuo data, centum reddantur, non consideratà dignitate aut diversâ qualitate personarum. Justitia verò Distributiva

11. Ista proportionem arithmetice, hæc geometrice servet.

tiva respicere dicitur proportionem Geometricam, quæ est similitudo inter ipsas proportionem; ita sit qualis est proportio inter paupertatem, divitias, merita &c. personarum inter se ab una parte, talis sit proportio inter bona, officia &c. illis conferenda ex alia parte. Unde hæc forma servatur, si quædam bona distribuendo inter cives pauperes, uni detur plus, alteri minus, pro qualitate paupertatis: si distribuendo officia, capacioribus, & magis meritis majora distribuuntur, aut hi aliis præferantur. Quare sicut arithmetica spectat, quis numerus alteri ex æquo respondeat, sic iustitia commutativa, quod alteri ad æqualitatem præstandum. Sicut autem attendit Geometria proportionum inter se similitudinem, ut quæ est v. g. proportio inter duas bases, eadem sit inter duas columnas; sic distributiva iustitia facit, ut quæ est proportio inter personas, eadem sit inter onera & bona communia.

12. *Distributiva non semper versatur circa plures personas.*
Nihilominus Iustitia distributiva non necessario semper respicit plures personas: etsi enim vacet unicum commune bonum v. g. beneficium, quod non est divisibile, adhuc circa illud uni conferendum versatur iustitia distributiva; quantumvis non sit alius competitor. Quamvis tunc eatenus in radice locum habeat prædicta proportio, ut si plures concurrerent, dignior esset præferendus.

13. *Quædam virtutes observant in æquum proportionem Geometricam.*
Præterea observantia istius proportionis Geometricæ quando bona pluribus sunt distribuenda, non est peculiare munus iustitiæ, sed in omni virtutum materia locum habere potest: nam & amicitia inter amicos, & observantia inter dignitate præditos, & pietas inter patriam & sanguine junctos, & misericordia, liberalitas, magnificentia, gratitudo inter beneficiarios, & veritas inter eos, quibus loquimur, & iustitia legalis inter communitates, quibus instar partium obligamur, & commutativa inter creditores, quibus ratione accepti obstringimur, ac denique vindicativa inter eos, quos puniendi jus obtinemus, proportionem attendere potest; & quantum unus alium iure amicitie dignitatis, cognationis, beneficii recipiendi, inveniendæ & sciendæ veritatis, connexionis inter totum politicum & partem, commutationis dati & accepti, aut delicti reatu excedit, tanto plus reciproci amoris, honoris, reverentiæ, beneficii, scientiæ veritatis, civiæ fidelitatis, dati pro accepto impendatur, aut tanto plus poenæ pro delicto infligatur.

14. *Idemque, specialim in ipsa iustitia commutativa declaratur.*
Quod in iustitia commutativa declaratur exemplo: si enim testator relinquat aliqua bona, lex v. g. determinatis pauperibus, pro rata paupertatis distribuenda, tenetur ex iustitia commutativa plus pauperioribus quam aliis cum proportionem Geometrica dare. Si creditor nequeat omnibus creditoribus satisfacere, debet singulis ali-

quid prærata dare, sic ut cum proportione geometrica plus accipiant, quibus plus debetur. Manet itaque observantiam hujus proportionis non esse propriam iustitiæ, nec materiam speciei virtutis, etsi in iustitia distributiva potissimum locum habeat.

Unde honestas propria iustitiæ distributivæ sita est in hoc, quod dignum sit ac debitum, ut qui reipublicæ curam habet, bona communia pro qualitate & capacitate ac meritis concivium distribuat. Verum hoc debitum non est strictum seu juris respectu ipsorum civium. Ideoque si dignior non præferatur minus digno, non tenetur collator officii ad restitutionem, sive ipsi digniori, sive etiam rei publicæ, cui stricto juris debito non se obligasse videtur, quantum ad omnia utiliora, sed tantum ad necessaria pro communis boni conservatione procuranda. Si autem planè indignis bona hujusmodi distribuatur, tenetur quidem ad damnorum reparationem respectu communitatis, & consequenter peccat contra iustitiam commutativam respectu ejusdem, quatenus agit contra servitium ex iustitia communitati, à qua stipendium accipit, præstandum. Attamen quatenus præcise ipsius velut capitis & præcipui membri communitatis est bonum commune in alia membra influere, & non servat ordinem & proportionem, agit juxta *Smising Tract. 3. de Deo disp. 4. num. 75.* contra iustitiam legaleam (de qua statim) quæ sicut membra communitatis obligat & ordinat ad sua bona privata referenda in bonum commune, sic rectorem ad bona communia distribuenda membris communitatis.

Unde iustitia distributiva quatenus distincta à commutativa non est strictè dicta, sed tantum analogicè iustitia. Ita cum ait solidè & doctè *Smising sup. num. 72. & sequens Buridanum 7. Ethic. q. 7.* & probans non esse contra mentem Antiquorum, signanter *D. Thomas & Scoti.* Ac proinde iustitia commutativa sola est proprie dicta & specialis iustitia, utpote sola respiciens strictum jus ad æqualitatem dandum, in quavis materia velicetur, & sive inter privatos, sive inter privatam & personam publicam seu rectorem communitatis: quæ differentia per accidens se habet.

17. *Quid legitime Legalis.*
Solet hic præterea agi de Iustitia Legalis: quæ & generalis dicitur; Estque juxta *D. Thom. q. 58. art. 5.* virtus, quæ membra reipublicæ inclinatur ad curandum bonum totius. Quamvis hoc nomine videatur *Aristoteles 5. Ethic.* intellexisse complexionem omnium virtutum, quibus conspiciam legibus obtemperat, addens de ea in Proverbio dici, *Iustitia in se virtutes complectitur omnes.* Quem tamen *D. Thomas sup. art. 6.* explicat de continentia virtuali, quatenus iustitia legalis omnem virtutem ad bonum commune ordinat, & in eum finem actus aliarum virtutum imperare potest.

Iustitia

15. *An vel quæ propria iustitiæ distributivæ sita sit.*

Ejus violatio præcise non inducit obligationem respectu servandi.

Nisi quantum servatur iustitia communitatis.

16.

Quæ sit est iustitia specialis & proprie dicta.

17.

Quid legitime Legalis.

Qui distin-
guatur a
justitia stri-
ctè dicta.

Justitia porro legibus distinguitur à ju-
stitia strictè dicta, utpote non respiciens
strictum debitum, ad aequalitatem, nec ob-
ligans (si violetur) ad restitutionem. Quod
si obligatio hæc addit, erit ipsius justitiæ
commutativæ, quæ v.g. obligantur privati
non auferre bona spectantia ad communi-
tatem.

18.
Qui a pie-
tate,

Distinguitur à pietate, quod hæc incli-
net ad reddendum vices patriæ tamquam
secundario parenti (de pietate enim, quæ
redduntur vices parentibus non potest esse
quæstio) quia nos aliquo modo genuit,
aluit &c., et si de facto simus alteri rei publi-
cæ incorporati. Justitia autem legalis præ-
cisè spectat, quod simus membrum poli-
ticum reipublicæ, sive in ea simus nati, si-
ve non. Quare dum in alteram rem publi-
cam quis est adscriptus, non obligatur legi-
bus patriæ quoad personam (quoad bona
ibi sita, potest habere aliquam subjectionem)
adeoque ei non colligatur tamquam
pars politica; & tamen semper manet ei
unitus tamquam principio ortus sui.

19.
Qui ab
obediencia.

Ab obedientia distinguitur, quod hæc
fit inferioris ad superiorem quæ talem. Se-
cus est de justitia legali, quæ aliàs non esset
in Principe, in quo tamen dicitur esse prin-
cipaliter: sed est partis ad totum seu uni-
versum corpus, ob quod universalis dicitur.
Ex hac tamen obligatione justitiæ le-
galis (quæ juxta *Smising sup. q. 4.* est specia-
lis quædam fidelitas, unitiva plurium in
unum corpus, seu unam societatem, dicitur-
que ab ipso fidelitas socialis) oritur in par-
tibus minus principalibus obligatio obe-
dientiæ ad partem principalem, seu caput
corporis politici; ut notat *Smising sup.*
num. 43.

Justitia
Vindicativa
non est stri-
ctè dicta
justitia.

Prædictis Justitiæ speciebus accenseri
solet justitia vindicativa: quam constat non
esse similiter justitiam strictè dictam, nisi
quatenus vindicationi potest immisceri ju-
stitia commutativa. Quare etiam inter partes
potentiales justitiæ recenseri solet, de qui-
bus postea agetur. Videri potest *Smising*
Tract. 3. de Deo disp. 4. m. 77. & 78.

20.
Ius aliud
ad rem,
aliud in re.

Jus, sive potestas legitima, dividitur in
jus ad rem, & jus in re. Quæ divisione uti-
tur Pontifex *Clem. unic. circa finem, de Se-
quest. Possess.* Jus ad rem dicitur, quo ipsa
res pondum est affecta seu obligata. Quod
proinde potest esse circa rem nondum exi-
stentem, fructus in fundo proprio nascitu-
ros. Estque jus obtinendi jus in re, solum-
que tribuit actionem personalem, seu in
personâ, ut tibi procuret rem ad quam habes
jus. Tale jus est, quod competit alicui
per electionem, prædicationem ad aliquod
beneficium; collationem ante acceptatio-
nem, emptionem, donationem, stipulatio-
nem &c. ante traditionem.

21.
Posterior
explicatur

Jus in re est, quod rem sibi devinctam
seu obligatam habet. Unde non est nisi ad
rem existentem; & tribuit actionem rea-

lem, seu in ipsam rem, quæ nimirum transi-
tum onere, quo est affecta, sic ut judiciali-
ter peti possit à quovis possessore *L. Offi-
cium §. ff. de rei vindicatione.* Potestque hoc
jure præditus de re (quatenus est juris ip-
sius) disponente, nec alius potest dispositio-
nem impedire; nisi per accidens, quando
v.g. foret dispositio noxia disponenti vel
alteri. Tale est jus, quod quis habet ad rem
per emptionem, alioque similes contra-
ctus, secutâ traditione, ad beneficium per
collationem secutâ acceptatione; ad heredi-
tatem per testamentum aut successorem
ab intestato, secutâ acceptatione seu tradi-
tione hereditatis. Quare patet hoc jus esse
firmius jure ad rem, & hoc facilius amitti,
ut observat *Wiggers c. 3. dub. 2. num. 5.* ci-
tans *Glossam in Clem. unic. de Clericis conju-
gatis.* Sed non est hic titulus inter Clemen-
tinas. Rectius citari potuisset *Gloss. in c. uno
h. tit. in 6.* Potestque jus in re acquiri non
obstante jure alterius ad rem; prout con-
tingit, dum equus duobus venditus, poste-
riori emptori (qui sit dominus) traditur; re-
lictâ priori emptori solâ actione personali
damni in venditorem (ut patet *L. Quoties
15. Cod. de rei vindicatione*) quæ dicitur con-
dictio, uti actio in rem vocatur vindicatio
*l. 4. Inst. Tit. 4. de Actionibus §. Appella-
mus.*

cum suis
effectibus.

Juris in re variae sunt species, scilicet
Dominium, Ususfructus, Usus, Habitatio,
jus pignoris &c. De quibus in sequenti-
bus.

Quæ spe-
cies juris
in re.

QUESTIO III.

De Variis Speciebus Juris.

§. I.

De Dominio.

DOMINIUM juxta communem appre-
hensionem habere censetur, qui ali-
quid habet de quo jure proprio seu citra
alterius commissionem disponente, quodve
gubernare pro nutu possit; quod proinde
ideo ipsius esse censetur. Prout Deus habet
perfectissimum, & inabdicabile omnium
creaturarum dominium; de quibus conse-
quenter ad nutum disponente potest.

22.
Quid do-
minium in
generalis.

Dominium aliud dicitur Jurisdictionis,
estque potestas gubernandi suos subditos;
quos nimirum quis gubernat, ut suos. Quo
excluduntur satrapæ, gubernatores, prore-
ges, & similes, qui ex alterius (qui dominus,
princeps aut rex est) commissione regunt.
Quæ hoc dominium concernunt, in *Tract.
de Legibus* discussa sunt. Aliud dominium
est proprietatis (de quo hic sermo) jus ni-
mirum seu potestas disponenti de re tam-
quam sua, adeoque in proprium commo-
dum. Quare inter hoc & dominium jurif-
dictio-

Quid do-
minium ju-
risdictionis

Quid pro-
prietatis, de
quo hic.

Quod in
rer ipsum
& alterum
discrimen.

dictionis est discrimen, quod posterius respiciat personas, prius vero potissimum res, aut personas non liberis, quas dominus proinde possidet veluti res (ut patet in mancipiis) eis utendo in suum commodum; cum tamen dominium jurisdictionis respiciat potius commodum subiectorum.

23.
Aliud est
perfectum,
aliud im-
perfectum.
Hoc aliud
directum,
aliud utile.

Dominium proprietatis, aliud est perfectum, quod tam rei proprietatem, quam emolumenta importat: aliud imperfectum, quod vel solum dicit proprietatem (diciturque dominium directum) vel sola emolumenta (diciturque dominium utile) verbis facilius traditionis gratia confectis, ad instar actionis directæ & utilis, ut citato *Duareno*, ait *Zoësius in Instit. l. 2. tit. 1. unum. 2.*

24.
Quid do-
minium
perfectum.

Dominium perfectum (quod est potissima species juris in re) definitur à *Zoëzio supra*. Legitima potestas de re liberè disponendi, nisi vi aut jure quis impediatur. Vulgata autem ejus definitio in re cum præcedenti coincidens, est: Jus in re extendens se ad omnem ejus usum & dispositionem, nisi lege prohibeatur. Ad rationem enim pleni & perfecti domini pertinet, ut quis possit pro arbitrio re suâ uti, eam servando, donando, vendendo, destruendo &c.

Quæ res
corporales
quæ incor-
porales.

Nec est necesse hinc cum quibusdam Juristis adhibere distinctionem inter res corporales (quales sunt quæ tangi possunt veluti fundus, homo, vestis, aurum, argentum, & aliæ res innumerabiles, ut habetur *Instit. De rebus corporal. & incorporal. & l. 1. ff. de divisione rerum*) & incorporales: quales sunt, quæ tangi non possunt, ut hereditas, usufructus, obligationes quoquomodo contractæ, servitutes, & similia jura, ut habetur locis citatis. Nam & censuum, usufructus ceterarumque servitutû (quæ & vendi possunt) dicitur esse possessio ac dominium, & generatim omnis rei, quæ nostra est: est autem res incorporalis in bonis nostris ideoque Imperator *l. 2. Instit. cum regisset de acquirendo dominio rerum corporalium*, subjicit de incorporalium, inquit *Zoësius in ff. de acquir. rer. dom. n. 2.* Id tamen ad quæstionem de voce spectat: in qua perinde, si ve dominio, si ve quasi dominio (quæ vox æbus magis incorporalibus, ut officiis & beneficiis aptius quadrat, ut quidam volunt) prædicta possideri dicantur.

25.
Lege potest
usus aliquis
dominii im-
pediri, v. g.
in pupillo,
bonis vin-
culatis, sal-
vâ perfectio-
ne domini.

Quamvis autem dominium sit naturâ suâ potestas extendens se ad omnem dispositionem, quantum est de se, potest tamen lege impediri, ne in aliquos actus exeat: sicut non diminuatâ potentiâ ambulandi, potest eadem impediri, ne in actum exeat, pedibus v. g. ligatis; quo tamen impedimento sublato manet expedita præcedens potentia absque accessu novæ. Pari itaque modo pupillus v. g. prohibetur res suas alienare.

rigore ad debitum ætatis tempus, cum tamen sit interim verus Dominus omnium juxta Apostolum *ad Gal. 4.* Item majoratus, fideicommissa, familiæ bona, quæ vinculata dicuntur, possideri censentur perfecto dominio, & tamen legibus sic statutibus non possunt domini ea validè alienare. Quod quidem leges statuerunt, ne pupillus v. g. facile circumveniretur aut sua dissiparet, ne familiæ illustres deficerent, aut ob similes rationes. Hæc equidem inhibitiō non tollit jus perfectum in re, sed alicui usui, vel aliquo tempore obstructum ponit; quo cessante per lapsum temporis vel aliter expedita manet potestas alienandi citra collationem novi juris. Quemadmodum etiam posset domino per mandatum personale interdici rei alienatio; cujus nihilominus manet Dominus, ut prius. Sicut prodigus, qui per legem interdicitur alienatio si ve administratio, manet dominus. Accedit, quod nemo alius sit hujusmodi honorum ligatorum dominus, prout tamen in feudis & Emphiteusi præter dominum utilem datur directus complentes perfectum dominium? Unde vel non habent dominium perfectum, vel ille est dominus, de quo est sermo.

Putat tamen *Lugo disp. 2. n. 6.* & alii, Opin. La. quod si plena dispositio seu alienatio bonorum planè impediatur per totam vitam possidentis, saltem si id fiat ob utilitatem successorum (ut fit in fidei-commissis & similibus) rectè posse dici plenum istorum dominium non esse in uno aliquo, sed in rigore spectare ad familiam, seu simul ad omnes, quibus ea bona sunt vinculata; qui ceteri possunt persona ficta.

Dominium perfectum quantum ad objectum, seu plenam dispositionem de re, interdum est parziale ex parte subiecti, quale est plurimum heredum in hereditate dividua: interdum etiam est totale ex parte subiecti, & solet dici in solidum.

Transfertur (si de prima acquisitione rerum sub nullius dominio existentium agatur, requiritur apprehensio, quam prius adhibens sit dominus) dominium ab uno in alterum, accedente ad titulum traditione: utrumque enim regulariter requiritur, nec alterutrum sufficit; ut patet *L. Traditionibus 20. Cod. de part. Et L. Numquam ff. de acquir. rerum dom.* Titulus quidem fundat jus, estque radix illius, puta emptio, donatio &c. At solum tribuit jus ad rem sine traditione, non quod hæc ex natura rei requiratur, sed quia leges eam ordinariè requirunt ad vitandam incertitudinem dominiorum, litium seminarium: traditio enim solet evidentius posse probari, quam nuda pacta, vel tituli, adeoque facit magis constare de translatione domini. Unde Princeps, qui supra leges est, posset absque traditione velle transferre dominium per donationem aut simile pactum. De factio etiam

etiam nonnullis casibus traditio non requiritur. Sic enim sine ea in beneficiis sufficit collatio & acceptatio, c. Si tibi absenti, de Prebendis in 6. In hereditate per testamentum vel ab intestato obviente sufficit, ut adeatur hereditas; quod fit, dum verbo vel facto acceptatur, quo facto, etiam legatarius fit mox dominus sui legati. In donatione ad pias causas similiter non requiritur traditio; prout hæc & alia ex jure colligit Lessius l. 2. c. 3. sub. 3. n. 16.

§. II.

De Usufructu.

28. Quid ususfructus.

Ususfructus (ut habetur Instit. de Usufructu) est jus alienis rebus utendi, fruendi, salva rerum substantia. Quare non solum usum rei ad propriam commoditatem seu necessitatem involvit, sed etiam jus fruendi, id est, fructus ex re percipiendi, de iisque disponendi etiam ad proprium usum seu utilitatem.

Quid nomine usufructus censetur.

Fructuum autem nomine censetur, quidquid ex re nascitur & percipitur, iterumque renascitur, ut percipiatur. Prout in homine sunt operæ, L. hominis ff. de operis servorum. Idem est de jumentis. In grege, lana, pilus, lac, ferus: in fundo scenura, setegetes, virgulta, & arbores seu silvæ cæduæ, quæ scilicet succidi & renasci solent (ut patet L. Silva 30. ff. de Verb. Signific.) adeoque annis consuetis cædi & vendi ab usufructuario possunt L. 9. ff. de Usufructu & quemadm.

29. Arbores fructifera non computantur in fructu.

Arbores fructifera non computantur in fructu; sed nec generatim omnes infructifera, quæ tãtum ad opera fabrilia destinantur. Grandiores etiam cædere non potest usufructuarius; ut colligitur ex L. 11. c. 19. ff. de Usufructu & quemadm. & in Belgio judicatum refert Christianus apud Zypaum Tit. de Usufructu, & commendant Consuetudines Lovanienles & Antverpienles apud Valerium Ancoram id addit.

Quid censendum de infructifera grandioribus.

ad Zoëzium in Instit. de Usufructu n. 1. De mortuas tamen accipit usufructuarius, & novas substituit; non vi ventorum ejectas, quæ cedunt proprietario. Aufert tamen ille si aliunde ligna non suppetant, quantum sufficiat usui villæ, servato semper priori usu patris familias. Quædam etiam silvæ sic habentur, ut non sint regulariter cæduæ, sed quot annis majores aliquot arbores; circa quas fructuarius poterit servare modum consuetum juxta Zypaum supra, qui addit Beneficiarios quoque instar fructuarius grandes arbores succidere non posse: si tamen sine accretione inutiliter senescerent, succisione subducendas esse periculis bellicis aliisque casibus, pretio in utilitatem Ecclesiæ, non in usum Beneficiarium converso.

Quid sit at Beneficia via quoad hoc.

Ad fundi fructus spectant etiam redditus aucupiorum, venaticum & piscationum L. 9. ff. de Usufructu & quemadm.

Denique sunt fructus, qui dicuntur civiles, uti pensiones reddituum, ædium, navium aliarumque rerum locatarum. Generaliter igitur omnis fructus rei ad eum, usufructuarius, pertinet, l. 7. ff. eod.

Porro usufructuarius hoc ipso quo fructus naturales colligit seu percipit (quod fit, dum eos solo separat L. 13. in princip. ff. Quibus modis usufructus. & c. Videri potest Zoëzium in D. Tit. n. 14.) fit eorum dominus, colque transmittit ad heredes; aliàs etsi maturi sint, eo moriente, aut finito tempore usufructus, cedunt proprietario fundi; cui adhuc adherentes censentur cum eo quid unum. Ita habetur Instit. de rerum divis. §. 36. l. 1. c. 1. Quamvis heres expensas insumptas possit juxta Pecknum l. 5. de Testam. conjugum c. 24. in fine. repetere à proprietario. In pensione civili v. g. mercede operarum locatarum servi, pro rata temporis fit divisio L. 25. & 26. ff. de Usufructu & quemadm. Quod circa fructus beneficiorum tamquam præmia servitii præstiti etiam faciendum censet Zypaus supra allegans decretum Synodi Antverpiensis 1609. Tit. 18. c. ult.

30. Fructuarius est dominus fructuum hoc ipso, quo colligit; non adhuc pendonium.

Quia verò requiritur, ut salva maneat substantia rei, idcirco usufructus non constituitur proprie in rebus usu consumptibilibus. Instit. de Usufructu, neque potest res à fructuario destrui, sed debet ab eo instar patrisfamilias conservari. Immo requiritur præstatio cautionis idoneæ hac de re Instit. de Usufructu, si nimirum exigatur. Eam tamen dominus seu heres potest remittere: tamen si testatorem non posse relinquere usufructum cum conditione, ne heres exigat cautionem ab usufructuario, tradat Zoëzium in D. Tit. Instit. n. 9.

31. Usufructus proprie in rebus usu non consumptibilibus constituitur. Quis requiratur cautio.

Unde usufructuarius tenetur domum aequaliter reparare, gregem, vineam, pomarium &c. (quæ censentur quid perpetuum) substituendo alia in locum animalis, vitis, aut arboris emortuæ vel inutilis redditæ servare; sic ut quod substitutum est, fiat statim proprietarii, alterum verò fructuarii. Si tempestate, aut simili casu fortuito, grex ejulve magna pars, domus &c. pereat, nihil substituendum est. Idem est, si usufructus sit unius v. g. animalis, aut singulorum capitum, & citra fructuarii culpam pereant: nam substitutio hujusmodi non censetur habere longam durationem. Quæ omnia jure statuta sunt.

32. Ad que in super fructuarius tenetur.

Acquiritur usufructus, sive ex lege, prout competit patri in peculium adventitium filii, sive ex testamento, donatione, aliave pactione.

Quibus modis acquiratur usufructus.

Amittitur usufructus primò morte usufructuarii, sive naturali, sive civili; quæ jure saltem communi, non habet locum, quantum ad hunc effectum, in professione religionis.

33. Quibus modis amittatur.

Non extinguitur per professionem religiosam.

religiosa; adeo ut usufructus non censetur extinctus, sed ad profecti vitam cedat monasterio capaci successione; non proprietario, juxta Glossam, Bartolum & communem, ut refert & sequitur Navarrus Comment. 2. de Regular. n. 38. Secundo amittitur cessione domino facta; qui modus dicitur consolidatio, veluti solidans dominium accessione usufructus. Tertio cessat, si proprietate detur fructuario. Quarto si res pereant. Quinto lapsu temporis, pro quo concessus erat, aut cessante conditione, quae erat adjecta. Sexto praescriptione bonae fidei. Videri possunt Juris consulti in Instit. Tit. de Usufruct. & in ff. Quibus modis Usufruct. L. si in c. 3. dub. 5.

vito omnino non suffragatur persona personae alienae subijcitur. Si autem servitus à re aliena debeatur immediate personae, dicitur mixta: qualis est usufructus, usus, habitatio: quae etiam saepe à Juristis servitutes personales simpliciter vocantur, tamquam immediate personam respicientes. Earum servitutum causa, non secus quam realium, competunt in rem actiones (quae vocantur confessoriae, eisque oppositae dicuntur negatoriae) Instit. de Action. §. 3. Aque si agat.

Alia Mixta, quae est simpliciter Personales vocantur.

§. III.

De Usu, Habitatione, Servitutibus, Pignore & Hypotheca.

34. Quis usus, & qui differat ab usufructu.

U Sus communiter à Doctoribus definitur jus utendi rebus alienis, salva earum substantia, differt ab usufructu, quod in hoc sit plus juris, ut traditur Instit. de Usu & Habitat. Nam usufructus non potest fructus percipere, adeoque non potest (quod alioquin ad fructualem seu fructus spectaret) se re quæstum facere, eamve alteri vendere, locare, gratis concedere, sed tantum re uti ad suam suorumque necessitatem. Unde usum v. g. ædium habens, ipse tantum habitare potest, non exclusam tamen conjuge, liberis, familia. Iisdem vero modis, quibus usufructus, constituitur & finitur usus. Vide plura, quae habentur Instit. de Usu & Habitat.

Amittitur si idem modis quibus usufructus.

35. Et affinis habitatio quid.

Usui valde affinis est habitatio, adeo ut Veteres aliqui esse usum voluerint, donec L. cum antiquitas 13. Cod. de Usufructu aliud fuit declaratum. Habitatio itaque est jus habitandi in ædibus alienis, salva earum substantia. Est usu & usufructu strictior, cum tantum versetur circa ædes; in hoc tamen usu ipso largior, quod habitacionem obtinenti hodie liceat non solum ædes ipsam inhabitare, sed etiam aliis eocare instar usufructuarii L. cit.

In quo ab usu differat.

36. Quis servitutum nominum generatim intelligatur.

Servitus generatim est subjectio, qua res aliena tibi tuique rebus servire cõstringitur. Servire enim rem dicimus, quoties Dominus in ea aliquid pati vel non facere cogitur causa commodi alterius L. Quoties 15. ff. de Servitutibus. Unde obligatio, qua mancipium domino suo obsequi tenetur, non est servitus proprie: Dominus enim utitur eo tamquam re sua. Sicut etiam non dicitur servitus, usufructus, quem dominus ex proprio prædio percipit. Si quis autem ex contractu vel ultima voluntate obligetur alteri cedere quadam obsequia à proprio mancipio præstanda, erit servitus mese personalis, qua mancipium ser-

Alia meye Personales.

Servitutes denique quibus res serviunt immediate rebus, mediate solum personis, dicuntur reales, vel stylo juris servitutes prædiorum, & censentur simpliciter nomine generico servitutum, eo videlicet ad speciem contracto. Unde Instit. de Usu & Habitat. fusc servitutes contra usufructum, usum & habitationem distinguuntur. Describitur communiter post Bartolum in L. 1. ff. de Servitut. hujusmodi servitus jus quoddam prædio inherens, utilitatem ejus adaugens, & alterius libertatem diminuens. Quam definitionem fusc defendit Zoer. in l. 8. Digest. Tit. 1.

37. Alia Reales seu Prædiorum, quae simpliciter servitutes vocantur.

Dividitur hæc servitus ratione diversitatis prædiorum, quibus debetur, in Urbanam & Rusticam. Prædium urbanum in jure vocatur omne habitaculum, etiam in villa situm, & hortus annexus causa amœnitatis. Rusticum, quodvis aliud, ut horreum, stabulum, ager. Servitutes igitur Urbanæ sunt, v. g. ut ædes tæ non possint altius atolli, ne officiant vicini luminibus, ut in parietem tuum possit immitti tignum, veluti trabs, aut quid hujusmodi, à vicino. Rusticæ, ut liceat tibi per fundum alterius ire ad tuum, vel jumentum agere, vel aquam ducere, & similia: quæ optimè explicantur Instit. de Servitut. Et Lib. 8. Digest. Tit. 1. 2. 3. 4. qui sunt de Servitutibus. Videri etiam possunt Jurisperiti in D. Tit.

38. Ex his aliis sunt Urbanæ, aliæ Rusticæ.

Extinguitur servitus confusione, si scilicet utriusque prædii idem fiat dominus: quia res sic nemini servit. Item lapsu temporis vel conditionis adjectæ. Præterea longo non usu: sic tamen ut in prædiis urbanis prærequiratur contrarium factum domino fundi servientis L. Hec autem 6. & L. Servitus 30. ff. de Servitut. Præd. Urban.

Quæ prædiorum Urbanæ, quæ Rusticæ, quales singulorum serviunt.

Inter juris species etiam statui solet hypotheca seu pignus. Quæ nomina saepe confunduntur: etiam interdum & proprie distinguantur (sic tamen, ut nil interest quantum ad actionem hypothecariam) ut pignus sit rei mobilis à pugno dictum, quod res manu vel in manum tradatur, hypotheca vero rei immobilis, quæ nuda conventionione obligatur creditori. Quamvis hæc differentia non sit perpetua: cum etiam ex nuda conventionione pignus constituatur L. Si igitur 1. ff. de pignorat. act. Et L. Justo 44. §. Non mutat ff. de Vsupat. & Vsupat. id. que cum actione hypothecaria contra quemli-

39. Quis pignus, quid Hypotheca.

Quomodo corretur.

quemlibet possessorem, L. Si iud. 1. §. De pignore ff. de pactis. & alii apud Valerium Andream lib. 4. Instit. Tit. 6. in Addit. ad Zoetium num. 29.

40. Et quidem plerumque sp̄a res, quæ in hypothecam vel pignus datur, interdum etiam jus inde resultans hoc nomine vocatur, quod jus hypothecæ vel pignoris dicitur, de quo in præsentî. Estque omnium jurium, quæ in rebus habentur, minimum, utpote nullum usum creditori præstans, sed facultatem tenendi, ut sit ei melius cautum, & si ei non satisfiat, rem distrahendî; juxta Regulam 25. ff. de Reg. juris: *Plurimæ cautionis in re est, quam in persona.* Quare jus pignoris seu hypothecæ est in creditore jus detinendi rem aliquam in securitatem debiti, & si debitor non solvat, inde accipiendi solutionem. Afficitur ita rem, ut detur eo nomine in alterum actio hypothecaria (quæ nil est, nisi quædam pignoris vindictio) adeoque creditor illam habens sit potior aliis creditoribus in rebus ad pignus vel hypothecam datis. Quamvis jure Codicis Authent. *Hoc si c. de pignoribus, & Novellâ 4. c. 2.* creditor adversus extraneum possessorem rerum pignori obligatarum nequeat actionem hypothecariam intentare, nisi prius excusso debitore principali & fidejussore. Moribus quoque nostris (ut ex *Cujacio & Antonio Fabro* allegat *Valerius Andreas sup.*) sine traditioe non datur actio hypothecaria circa mobilia; & tunc quidem adversus debitorem tantum.

Quale sit jus Pignoris seu Hypothecæ.

Quam a-busum parti.

41. Hypotheca alia expressa, eaq; vel conventionalis, vel prætorias: alia Tacita.

Alia Generalis, alia Particularis.

42. Conventionalis in quibus bonis constitui solet.

bus malè tractari, v.g. occidi, mutilari, flagellari, sed tantum in servitutem redigi, si Christiani non sint, aut bonis spoliari, sicut alii innocentes in bello. Hypotheca legalis seu tacita diversimodè jure cæleste contrahitur. Consuetudines tamen locorum sæpè variant. Videri potest *Molina à disp. 528. usque 539. Lessius supra & dub. 7.*

S. IV.

An Usus possit separari à Dominio in rebus etiam uno actu consumptibilibus?

U Sus porò (de quo cum Jurisperitis mox egimus) est usus juris (ut patet) cujus velut objectum est usus facti, usurpatio scilicet actualis rei, puta domus, libri, equi &c. salvâ ejus substantiâ. In rebus autem, quæ uno actu consumuntur, ut sunt esculeuta & poculeuta (idemque est de pecunia, cujus quæ talis usus est consumptio moralis, scilicet alienatio) usus actualis est ipse rei destructivus, diciturque stylo juris, signanter à Joanne XXII. *Extrao. Ad Conductorem Canonum, de Verb. Signif. rei abusus;* quod ad quæstionem de voce spectat: & usu vulgato etiam conformi canonibus, c. *Exiit, ad Verb. Signif. in 6. Clem. Exvi, de Verb. Signif. actualis consumptio cibi v.g. dicitur ejus usus, utpote applicatio rei ad suum finem.*

43. Præter usum juris datur usus facti.

Qui in rebus uno actu consumptibilibus est ipsa earum consumptio.

Qua dicitur abusus.

Reus ta-men est ipse usus.

44. Sensus quæstionis.

Posse usum hujusmodi separari à dominio est communis doctrina.

De hujusmodi rerum usu quæritur, an possit distingui à Dominio. Potestque res uno actu consumptibilis considerari sive antequam consumatur, postquam est ad consumendum oblata; sive in ipsa actuali consumptione.

Est autem communis sententia Doctorum contra paucos antiquiores (quos sequitur *Arago & Sarmiento*) utrovis modo res consideretur, præ se dominium separari à simplici usu facti, adeoque haberi & consumi illam licitè posse sine Dominio. Atque ita de facto contingit in ordine Fratrum Minorum de *Chervantia & Capucinorum.*

Quod patet in primis ex ipsa Regula (quæ veluti Apostolica, & à S. Spiritu inspirata, tot Apostolicæ Sedis oraculis est probata) c. 6. ubi dicitur: *Frâtes nihil sibi appropriate, nec domum, nec locum, ne aliquam rem &c. Hæc est illa celsitudo altissima paupertatis, quæ vos charissimos fratres meos heredes & reges regni colorum instituit, pauperes rebus fecit, virtutibus sublimavit. Hæc sit portio vestra &c. Ubi omni-proprietatis rei pro quovis tempore excluditur ex mente S. Institutoris.*

45. Probatur ex Regula S. Francisci.

Quam quidem mentem veluti sibi optimè perspectam habentes omnes ejus filii, ab initio usque modò Regulam hoc sensu constanter intellexerunt, ut censeatur omnis rei,

Sensus religionis, Ex-postrioribus Regule & Constitutionibus.

nis rei, etiam quomodolibet consumptibilis dominium penitus abdicari, tam in communi, quam in speciali. Quod proinde etiam expresserunt veteres antiqui (inter quos S. Bonaventura in c. 6. Regulae, Et in *Questionibus circa Regulam* q. 24. & alibi) & posteriores Regulae Expofitores: item variae Constitutiones generales Religionis per S. Sedem approbatae; ac novissime per Urbanum VIII.

46. *Declaratio Gregorii IX. Nicolai III.*

Eundem sensum inter alios expressit Gregorius IX. S. Francisco admodum familiaris, apud S. Bonaventuram *Apologia Pauperum Resp.* 4. c. 2. Nicolaus item III. c. Exiit. de Verb. Signif. in 6. ut mordacibus mordendi vias praeccluderet, cum de sensu Regulae & mente S. Francisci (super quibus cum nonnullis sancti viri sociis frequenti collatione tractaverat, & de quibus longa experientia, postquam fuisset Ordinis protector & gubernator, informatus erat; uti praemittit) eundem passum Regulae declarans, dicit: *Porro cum ipsa Regula expresse contineat, quod fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sitq; declaratum per Gregorium IX. & nonnullos alios, hoc servare debere, tam in speciali, quam etiam in communi: quam sic arctam abdicacionem venenosae obreccionibus aliquorum insensata damnaverit astutia: ne fratrum eorundem perfectionis claritas in talium imperitis sermonibus lacere-tur: dicimus, quod abdicatio proprietatis huiusmodi omnium rerum, non tam in speciali, quam etiam in communi, propter Deum meritosa est & sancta &c. Quod magis adhuc explicans distinguit, (ultrapans ferè verba S. Bonaventurae supra) inter proprietatem, jus utendi, & simplicem facti usum, quo solo tanquam necessario egeat vita mortalium, ceteris potens carere; ideoque nulla (inquit) potest esse professio, qua à se usum necessaria sustentationis excludit: Verum concedens fuit et professioni, qua sponte devovit Christum pauperem in tanta paupertate seclari, omnium sibi dicare dominium, & rerum sibi concessarum necessario usui fore contentam . . . qui, inquam, usus non iuris, sed facti tantummodo nomen habens, quod facti est tantum in utendo praebet contentibus, nihil iuris: quin immo necessariorum rerum tam ad vitam sustentationem, ut est esca & potus) quam ad officiorum sui status executionem (ut sunt libri &c.) moderatus usus (excepto pecuniae usu) concessus est fratribus; quibus rebus fratres licet uti possint, durante concedentis licentia. Proinde exemplo Praedecessorum suorum assumit in se & Ecclesiam Romanam, Ecclesias, & omnia alia, quorum usus licitus est fratribus, & dominium donantis sibi non relevavit.*

47. *Clementis V. & aliorum Pontificum.*

Praedictis declarationibus per omnia resonat Clementina *Exiit, de Verb. Signif.* edita in Concilio generali Viennensi (in qua id ipsum expresse declaratur) & pluri-

morum aliorum Pontificum (apud Waddingum ad annum 1322.) sanctiones. Ut proinde contraditores, os seu calamus in tot S. Sedis oracula, in universam Religionem Minorum & Capucinorum (quae non est infima portio gregis domini) & quotquot in ea haecenus fuerunt Sanctissimi pariter & Doctissimi ponere convincuntur.

48. *Agitur de adu locu- nu XXII.*

Verum quidem est Joannem XXII. irritatum pravà quorundam suggestionem, aut etiam quorundam animositate, contra Religionem S. Francisci (quam adeo impense fovet) edita Extrav. *Ad Conditorum Canonum, de Verb. Signif.* dominium rerum fratribus concessarum (exceptis Ecclesiis, oratoriis, officinis & habitationibus, vasis, libris & vestimentis divinis officiiis dedicatis & dedicandis) à se abdicasse, praemittendo fulam & subtilem ex iure civili dispositionem, qua conatur adstruere usum consumptibilium iustum seu licitum non consistere sine dominio hoc tamen cum non definitum est manifestum ex contextu. Totus autem est in discurrèdo instar Apologeticum scribentis, & rationes allegando pro indistinctione praefati usus à dominio; ut abdicacioni domini à se intentatae (quae erat penes ipsum arbitrium) viam sternat, & praetextum eidem rationabilitatis obducatur. In quo erravit tanquam Doctor particularis, juxta Bellarminum & alios passim; et quidam contentur cum ad commodum sensum trahere. Duriores censuras Nonnulli addunt, signanter Dominicus Soto l. 4. de *Iust. g. 1. art. 1.* dicens eum *neque legitime, neque (si dicere fas est) iuste fecisse, sed in odium &c.*

Nihilominus diverſi Pontifices successores dominium praedictarum rerum ad se & Ecclesiam Romanam resumpserunt, confirmando Nicolai III. & Clementis V. declarationes, ac expresse derogando Extravaganti *Ad Conditorum Canonum*, & alii Extravagantibus materiam praedictae Extravagantis tangentibus; ut videre est in *Constit. Pauli IV. Ex Clementis Sedis dat. 1. Jul. 1555.* In qua Pontifex testatur iisdem Extravagantibus derogatum fuisse per Martinum V. Eugenium IV. Nicolaum V. & Sixtum IV. Eandem derogationem resumpit Gregorius XIII. Bulla 6. apud Confectium. Idem dominium resumit Alexander VI. *Constit. Ueberes fructus dat. 10. Jul. 1494.*

49. *Quae per multos Pontifices hactenus confirmata sunt, etiam in declarationibus Sixti III. & Clementis V.*

Quinimmo & ipse Joannes XXII. (qui ante offensionem contra Ordinem, Nicolai III. & Clementis V. declarationes tanquam salubriter editas, solidas quidem & claras, & lucidas, multaq; maturitate digestas probaverat Extrav. *Quorundam exigit, de Verb. Signif.* etiam postea nihil fuerit impugnare seu contorquere) ante mortem suam revocavit, tum quae de animabus separatis quoad carentiam visionis facialis ante diem iudicii, tum quae de aliis non rectè dixisset aut scripsisset: ac (subdit) *praedicta omnia & alia*

50. *Quae ante indagationem nem conceptam esse Joannes probaverat.*

51. *Quam re- vocationem fecit.*

quacumque dicta, predicata & scripta per nos de quacumque materia... terminatiōi Ecclesie & Successorum nostrorum. Ecclesia autem in Prædecessoribus & Successoribus illius noscitur determinasse, quod hic docemus. Revocationem prædictam refert Waddingus ad annum 1333. n. 14. Et ex authentico transumpto Monachi in Fundamentis duodecim Tit. 10. Fundam. 10. §. 4. sub finem.

Ratio fundamentalis est, quod non sit species repugnantie in hoc, quod Dominus det alteri licentiam simplicem & jugiter a suo nutu pendente utendi re sua aut eam destruendi ex commissione & nomine ipsius, absque eo quod alter censeatur Dominus ejusdem. Sic autem fit in rebus, quibus Franciscani, etiam cum cōsumptione utuntur de licentia domini. Quare talis non potest in judicio rem illam domine suo vindicare, legare, alienare &c. prout possunt, qui dominium habent. Solum itaque est eis fas utendi rebus nomine concedentis. Quemadmodum ceteri Religiosi singuli utuntur rebus monasterii, etiam cibus, eos consumendo, citra dominium aut notam proprietatis; sed tamquam rebus communibus seu non suis, & nomine ac licentia alterius. Sicut igitur usus particularium monachorum potest esse licitus citra dominium, quod manet penes communitatem seu personam fictam; cur non toti Ordini S. Francisci, ejusque membris poterit cōpetere, etiam dominium sit penes personam extra ordinem constitutam, puta Pontificem?

Porrò sicut facultas personaliter utendi, adeoque destruendi, nomine alterius & dependenter ab ejus nutu, non est dominium, neque est ejus signum; sic neque sequens actus illius usus seu consumptio rei. Quæ si esse dominii inexistens actus, deberet prævia potestas ad illam esse dominium. Immo ipsa destructio de voluntate Domini facta potius videtur actus dominii ipsius Domini, uti si ipsemet rem destrueret. Quemadmodum incendens domum, fruem lignorum &c. de licentia aut jussu heri sui, non fit eo ipso Dominus rei quam destruit; sed heres in tali actione dominium exercet ac simul destruit. Similiter ergo in rebus divico actu consumptilibus, potest consumptio stare sine dominio, uti & antecedens licentia consumendi. Confirmatur: quia per consumptionem (quæ est dominii destructiva) non accedit novus titulus, aut traditio; quæ tamen requiritur, ut dominium transferatur in eum, qui carebat. Confirmatur II. quia servus licet comedat cibos domini, inius cibos patris, hospes cibos invitantis; & tamen non sunt eorum Domini. Præterea famulus emens aliqua pro Domino, & pecuniam seu pretium alienans, utique non est dominus ejusdem. Non enim dicitur veraciter quis habere tamquam sua, quæ dispensat tamquam aliena, sed quæ possidet vel usurpat tamquam proprio juri mancipata; ut docet D. Bonavent. Apol. Paup. Resp. 4. c. 1.

quæ sua, quæ dispensat tamquam aliena, sed quæ possidet vel usurpat tamquam proprio juri mancipata; ut docet D. Bonavent. Apol. Paup. Resp. 4. c. 1.

Sed juvabit audire plenius ipsum S. Bonaventuram suis verbis loquentem, qui rationes allegatas præformavit, & objectionibus tacite occurrit. Nam in Exposit. in c. 6. Regula dicit, quod duplex est usus rerum. Quidam enim utuntur rebus auctoritate propria, ut Domini; quidam aliena, ut servi... Quia ergo Fratres Minores pro Christo servituti effecti sunt, utuntur rebus, quas usu continent, nec tamen eis dominantur; & in hoc ipso Dominum imitantur, qui cibo vescuntur alieno, in alienis domibus continue hospitando.

Et in Determinat. quest. circa Regul. q. 24. Videmus (inquit) in seculo famulos domini non suo conungi, & rebus alienis, videlicet domini suorum uti: sic & alii sæpe concessis utuntur, tam vestibus, quam aliis rebus de illorum voluntate, quorum res sunt. Sic & nos utimur rebus necessariis pro corpore, quas tamen, nec in speciali, nec in communi nobis appropriamus. Regula enim non dicit, nos nihil debere habere, sed nihil nobis appropriare. Unde usum rerum necessariorum habere possumus, non proprietatem, alioquin nec vestem, nec cibum, nec aliquid aliud in usum recipere deberemus; quod esset contra omnem rationabilem intellectum. Præsul enim Sedis Apostolicæ, qui est generalis omnium pauperum Ecclesie provisor, specialiter nostri Ordinis curam habens, omnium mobilium, quæ ordinem conferuntur, proprietatem sibi assumptis, exceptis his quorum dominium sibi conferentes retinuerunt, & nobis usum earundem rerum solum concedit, ut semper alieno victu, & vestitu, & lecto, & aliis utensilibus absque proprietatis jure, ex ipsius concessione utamur. Sicut familia patrisfamilias, quæ rebus Domini sui utitur, tam in absentia, quam ipsius presentia corporali, secundum ipsius dispositionem. Et elemosina, quæ nobis a fidelibus datur transiit in usum nostrum, & in illius dominium, qui est principalis Ordinis nostri dispensator; cui parati sumus omnia, quæ habemus, cum jussu, tamquam Domino, prout convenit, resignare. & nil juxta hoc proprietatis habentes, regulam nostram bonâ conscientia observamus.

Idem S. Doctor Apol. Pauper. Resp. 4. c. 2. ex professo & fusè propugnat expropriationem totalem Ordinis, tam in communi, quam in speciali, etiam quoad ea, quæ usu consumuntur, relicto simplici usu. Idque contra Gyraldum de Abbatis Villa adversarium Religionis Pauperum (qui paralyti dilutus ac leprâ percussus interiit) quem dicit manifestè non amulationem Dei fuisse successum, sed simulationem illius, cujus invidiâ mors introivit in orbem terrarum; dum nimirum (ut præmittit) in totam Christi

§3. Rationes similes præformatae a S. Bonaventura. Cujus verba allegantur Exposit. in c. 6. Reg.

§4. Item in determinat. quest. circa Reg. q. 24.

§5. Eandem materiam ex professo tractat Apol. Paup. Resp. 4. c. 2.

Pauperum religionem venenarum eloquiorum tela convertit.

Obiectio
Adversarii
& solutio
S. Bonaventurae

Et post plurimam admodum solidè in hæc rem adducta, è quibus nonnulla in suam decretalem transtulit Nicolaus III. c. Exiit, de Verb. Signif. sibi objicit: Nec obstat, quòd adversarius objicit de rebus, qua usu consumuntur, quòd in eis proprietas non separatur ab usu. Quòd dissolvit exemplo filii familias, qui juxta leges Romanorum est patriæ potestatis. Deinde adjecto exemplum privatorum Monachorum dicens: *Quemadmodum Monachus vel quisvis Religiosus utitur vestimentis, cibis (dum scilicet actu istis induitur, aut hos, actu manducat) ac ceteris, que usu consumuntur, ita tamen quòd nihil sibi appropriat quoad privatam dominium, nec propter ealem usum efficitur proprietarius, qui proprietas (donec res consumpta est) semper collegio reservatur: sic & de collegiis hujusmodi Pauperum summoq; Pontifice intelligere debet, quicumque de professione ipsorum sentire vult tam vere quam pie.*

Nota
ejusdem di-
cta.

Quòd deinde Regiè confirmat etiam ex legibus, tandemque concludit, quòd Pontificalis auctoritas, quantumcumque usus & dominium in aliquibus rebus secundum jus civile censentur esse conjuncta, decernere poterit in aliquibus personis esse separata. Quòd circa ordinem prædictorum Fratrum Minorum Christi Vicarius sua auctoritate confirmans sic esse decrevit; cuius definitioni contraire nullatenus licet. Et hæc quidem dicta sufficiant ad cavillationes malignantium hominum revellendas.

56.
Obiectio ex
juro civili
petita dissol-
vitur.

Nec obstat, quòd (ut sibi objicit Nicolaus III. c. Exiit, & ante eum S. Bonaventura sup.) jure cautum sit, usum seu usufructum non posse perpetuò à dominio separari, ne hoc reddatur inutile & inane; ut patet Inst. de Usufructu §. 1. L. omnium ff. eod. Et L. Antiquitas C. eod. Nam in primis in lege civili est sermo de fare utendi, seu fruendi absoluto & irrevocabili, quòd juxta leges statuitur in eis, quæ usu non consumuntur, & quorum substantia manet salva. Usus autem Ecclesiarum, ædificiorum, librorum & similium, etiam usu consumptibilium, qui Fratribus conceditur, non involvit jus præsertim irrevocabile, adeoque potest res Domino fieri etià temporaliter utilis ad nutum ipsius, et si pro sua libera & bona voluntate usum nunquam revocet. Quòd etiam in re uluconsumptibili locum habet, quousque superest, seu nõ consumpta est: tandem enim consumptione ipsa mirum nõ est dominium quòd temporale reddi inane, utpote quòd destruatut cù ipsa re. Præterea, quidquid sit de lege civili, Pontifex, qui supra illam est, sancivit & declaravit id, quòd diximus, pro filiis suis Minoribus, juxta S. Bonaventuram sup. Denique (ut idem respondet, & coincidit Nicolaus III. sup.) retentio domini hujusmodi rerum (loquitur generatim de omnibus quo-

rum, usus Fratribus, est concessus, de uluconsumptibilibus mox subdit: speciale ex adversario objectionem, n. præ. propositam & solutam) cum concessione usus facta pauperibus, non est irrevocabilis; cum sit patri pauperum meritoria, & professioni filiorum Christo famulantium opportuna.

Neque etiam ex præmissa veritate sequitur Observantes aut Capucinos injustè uti rebus quas consumunt, defectu nempe juris, ut arguit Joannes XXII. (cujus alias objectiones in pessione aut æquivocatione scindatas omitto, Lectorem remittens ad ea quæ habet Waddingus in Annal. Minor. ad annum 1324.) Nam juxta Hieronymum ad Nepotianum (referente S. Bonaventura supra, Resp. 5. c. 1.) etiam Christus cibo vescitur alieno; nec tamen injustè. Similiter ergo Frater Minor vescitur, & (ut utar verbis S. Bonaventura Resp. 5. c. 1.) sustentatur de non suo, id est, non sibi proprio, sed alieno, pie tamen & justè, ab alio sibi pro sustentatione collato. Excludo enim dominium & jure proprio sufficit ad hoc simplex licentia Domini; quò rationabiliter non invito, immo consentiente, alienus rem illius etiam destruens non est injustus.

57.
Consumptio
rerum qui
sunt justè à
Franciscanis
circa
dominium.

Non sequitur etiam (quod nonnulli Neoterici specialiter urgēt, & mirum non fuisse usum à veteribus Religionis Pauperum adversariis; neque etiam à Joanne XXII.) uluras fore licitas, quando nimirum domino alteri vendente usum v.g. pecuniæ, sibi verò retinente dominium. Nam ulura in primis involvit mutuum, in mutuo autem meum sit tuum, adeoque ex natura contractus transfertur dominium, sicque mutuatarius necessariò utitur re suà & nomine proprio. Deinde vendito usu foret emptor Dominus ipsius usus, adeoque acciperet jus absolutum ad utendum & destruendum sibi alienandum; quale jus usus communi etiam adversariorum doctrinà non distinguitur à dominio in similibus rebus. Et de hujusmodi usu ejusque venditione agit D. Thomas 78. art. 1. concludens: *Unde in talibus non debet seorsim computari usus rei ÷ re ipsa, sed cumque conceditur usus, ex hoc ipso conceditur res: & propter hoc in talibus per mutuum transfertur dominium. Si quis ergo seorsim vellet vendere vinum, & seorsim usum vini, venderet eandem rem bis.*

58.
Non sequitur
tur ejus
fore licita.

Que hæc
de re meæ
S. Thome
q. 78. art. 1.

Quòd si quis speculetur venditionem facultatis utendi revocabiliter, dependet & de voluntate alterius sibi retinentis, aut etiam alteri tertio vendētis dominium; est ea concedetur, non potest facultas ista æstimari quanti res ipsa, nec ipsa cum dominio distinctè pluri vendi, quàm valeat res consumptibilis eidem absolute vendēda; adeoque non manet locus licitæ uluræ. De quo vide Pontium d. 23. Theol. 44.

Si denique spectetur ipsa actualis consumptio (quæ tamen non solet immediate vendi,

59.
Vltimis
dem diffi-
cultas ex-
penditur.

vendi, sed venditionem facultatis consumendi subsequi) esto illa valeret quanti res ipsa, v. g. alienatio floreni pro merce valet floreni aut merce æquivalente: ipsa equidem non potest vendi retenti dominio; cum ipsa consumptio sit domini destructio. Non est tamen necesse, ut destructio fiat immediate per illum qui est dominus: cum famulus alienet pecuniam heri sui aliquid emendo & solvendo. Idemque est in destructione rei immobilis v. g. domus; quæ pariter fit altero quidem domino existente & consentiente, non tamen dominium retinente, sed per hoc ipsum amittente. Sicut Abraham immolando Isaac non fuisse dominus vitæ filii, sed tamen destructor ex licentia supremi Domini. Accedit, quod admittant Adversarii dominium separari ab actuali usu rei non uno actu consumptibilis, qualis est vestis, calculus &c. & tamen in singulis usibus aliquid rei consumitur ac deturitur. Igitur si ne hujus quidem particula, quæ ipso usu teritur fiat, dominus religiosus aut Franciscanus qui re tali utitur: quid ni idem sit, etsi tota uno actu consumatur?

teria ingereret, nulla urgebat virtutis species, aut necessitas similia scripsisse. Interina Deus, in viris Religiosis præsertim, augeat spiritum sanctæ intelligentiæ & intimæ charitatis. De cetero nos mordendi alios, & maxime integras Religiones, consuetudinem non habemus: sed neque Ecclesia Dei.

§. V.

De Possessione.

INTER jura etiam solet recenseri possessio; etsi dari possit jure destituta, utpote à parte rei injusta. Varios saltem juris effectus habet, præsertim in ordine ad comparandum dominium. Unde de ea hic non inutiliter Doctores tractant.

61.

Possessio juxta Etymologiam vocis dicitur quæ sedium (non rectè aliqui, pe-
dum) positio, quasi possidere sit verbum compositum ex ponere & sedere. Rectius fortasse derivatur ex posse & sedere; quasi possidens sit potens sedere, uti dicitur quis compos vel impos mentis. Capitur autem aliquando pro ipsa re, cui insistitur, seu quæ possidetur: aliquando, & frequentius pro actuali insistentia rei. Definiturque communiter detentio rei (supple tamquam suæ) corporis, animi & juris adminiculo.

Possessionis etymologica ratio.

Ejus descriptio.

Detentio hæc etiam comprehendit apprehensionem, quæ est inchoata quædam detentio. Potestque fieri tum per nos, tum per alios, qui nostras vices in eo suppleant, ut per servum, aut filium non emancipatum (etiam si nos nec opere, nec animo rei incumbamus) per curatorem, tutorem, procuratorem seu mandatarium, colonum, depositarium, & res nostro nomine possidentes; qui proinde non nisi improprie eas possidere censentur.

62. Qui requirit detentionem, per quos faciendam.

Corporis autem adminiculo tunc detinetur res, quando ipsa secundum se, vel secundum partem aut aliquid in quo censetur contineri, corporaliter apprehenditur contactu, aspectu, ingressu, aut simili modo.

63. Varii modi apprehensionis.

Varii etenim sunt apprehensionis, atque adeo possessionis acquirendæ modi, scilicet apprehensio vera, ficta, & juridispositio. Apprehensio vera fit manibus vel pedibus. Hæc necessaria est ad acquirendam possessionem rei non habentis dominium, ut ferarum, gemmarum &c. Item quando quis vult vi possidere. Apprehensio ficta locum habet, quando res habet possessorem, & ab eo vel à iudice traditur, absque vera tamen & reali apprehensione. Hujusmodi traditio fit variis modis. Primò, si antiquus possessor tradat claves domus in conspectu positæ, in qua sunt merces tradendæ: dum enim alter apprehendit claves, censetur res intus conditas apprehendere. Secundò, juxta Lessium, Lugo & alios, si tradat scripturam

Apprehensio vera, qua, & quando necessaria. Apprehensio ficta quibus modis contingat.

60. Iudicium de doctrina Cajusdam Neoterici.

Novissimè incidi in Neotericum quemdam To. 5. Theol. Tract. de Jure & Just. d. 2. dub. 3. qui pleraque satis, ne dicam nimis strictim, hanc verò materiam fuse expendit, novam sibi visus advenisse distinctionem, stylo & menti Pontificum, Doctorum ac Religionis contrariam, per cujus latus ipsam quoque Pauperum Religionem impetit. Cujus etiam altissimam paupertatem discutens d. 7. dub. 4. frivola quædam contra illam sibi objicit argumenta: ad quæ tamen non solum frigidè, sed frivole, nec sufficienter pro honore Religionis respondet. Non fert quidem brevitatis nobis præfixa, & commodis nostræ Scholæ necessaria latiores digressiones: spero tamen fore, qui, si operæ pretium videatur, oportuno tempore faciat satis. Pro nunc, quantum ad præsentem materiam, per præmissa sufficienter (in quo iudicium candidi Lectoris imploro) partim refutata, partim soluta sunt, quæ iste allegat, & quæ speciem ac ius difficultatis habere possent. Quod autem verba Nicolai III. successoris Joannis XXII. sive auctoris Extravag. Ad conditorem (successorem appellat: alioquin fuit prædecessor, & quidem mediantibus septem aliis Pontificibus) allegat; mirandum sanè: cum verba quasi ipsissima sint ex S. Bonaventura Apol. Paup. Resp. 4. c. 2. desumpta; quem proinde pari, id est, nullâ ratione allegare pro se potuisset. Vide dicta 256. Quantum verò attinet ad ea, quæ posteriori loco sibi contra Paupertatem altissimam objicit, sufficientissima solutio peti potest ex iis, quæ Regulæ declaratores Pontifices, & ejusdem Expositores tradunt. Credo equidem virum non tam ex malevolentia, quam ex ignorantia Status nostri (cui ut se in hujusmodi ma-

Herincx Sum. Theol. Pars III.

scu instrumentum, quo conficit de titulo & iure quo rem possidebat, animo possessionem transferendæ & alter sic acceptet, eo ipso acquirit hic rei possessionem: secus est iuxta *Wiggers Tr. 1. c. 6. dub. 6.* spectato iure communi de traditione solius instrumenti contractus, v.g. venditionis. Sed & *Wesenzus ad ff. de acquir. possess. num. 6.* referens alios, censet possessionem non sufficienter probari instrumentis, etsi super traditione factis, quasi his solum intelligatur facta apprehendendi potestas. Tertio, si eminus vel cominus ostendat fundum, dicatque se tradere possessionem, & alter dicat se acceptare: oculi enim sunt velut longæ manus, quibus res visæ quasi contrectantur. Quarto, quando post contractum consentiente venditore apponitur custodia nomine emptoris, vel novi possessoris. Quinto, quando venditor vel dator constituit se ipsum possessionem rei absentis nomine emptoris vel donatarii. Quod Jurisperiti vocant tradere & acquirere possessionem per clausulam Constituti. Sexto, quando venditor constituit se conductorem rei venditæ, censetur emptorem eo ipso statuere possessorem. Eadem apprehensio facta habet locum in bonis incorporalibus, quæ stylo Jurisperitorum dicuntur quasi possideri, v.g. servitutes, beneficia &c. Sic beneficii possessio capi solet per installationem in choro; alia iura, per eorumdem exercitium.

64.
Iuris dispositione confertur possessio sine apprehensione alterutra.
V. *ius Belgii.*

Juris dispositione denique confertur possessio sine apprehensione vera vel ficta in casibus à iure præscriptis, qui maxime dependent à cujusque patriæ consuetudine. Prout usu Belgico possessio mortui censetur continuari in quovis herede, iuxta *Valerium Andream in Notis ad Instit. de heredum qual. & diff. num. 5.* Contendit quidem *Aretinus* non acquiri possessionem sine vera vel ficta apprehensione. Contra quem insurgit *Coyarruvias lib. 3. Var. Resol. cap. 5.* sed notat *Wiggers c. 6. dub. 6.* videri questionem de nomine, eò quòd *Aretinus* inter actus fictos apprehensionis etiam ipsam Legis constitutionem comprehendere velit. Sed hic modus loquendi est minus utilis; etsi nil falsi contineat.

Controversia nominata de hæc.

65.
Qualiter requiratur animi & iuris adminiculum.

Animi præterea adminiculum adesse debet: ubi enim non est animus retinendi rem tamquam suam, non est proprie dicta possessio, v.g. colonus non possidet proprie agrum alienum, quem pro alio colit. Additur in descriptione iuris adminiculo, non quòd jus approbare debeat detentionem nostram tamquam justam, cum etiam injusta detentio rei alienæ, etenim si vere possidet bona furtiva, animo eam sibi appropriandi possit esse vera possessio (quam proinde *Bartolus ad L. 1. ff. de acquir. vel amitt. possess.* non rectè definit esse jus insistendi rei tamquam suæ) sed

quod ius debeat non, obistere tollendo ab apprehensione corporali rei cum animo retinendi ut suam energiam, sive rationem possessionis; prout impedit ne detentio rei sacra, et loci religiosi, facta à laico, censetur possessio. Quare detentio rei, solius corporis aut etiam corporis & animi adminiculum, non autem iuris, est possessio merè naturalis (in qua tamen distinguenda à civili non omnes consentiunt, ut videre est apud Jurisconsultos & Theologos) non civilis.

Corro multum emolumentum fert secum possessio civilis. Nam in primis, si sit bona fidei, parit præscriptionem, id est, facit ut res quæ non est tua, elapso certo tempore fiat tua, & omnes fructus percepti. Secundo, si oboriatur dubium de rei dominio, adhibita morali diligentia, & tamen remanente adhuc dubio, melior est conditio possidentis. Tertio, in iudicio parit ordinariè præsumptionem domini. Unde possessor regulariter non debet probare rem esse suam, sed is qui eam repetit: qui nisi sufficienter probet, nihil contra possessorem obtinebit. Quarto, potest ex iure communi possessor vi suam possessionem tueri, *L. 3. ff. de Vi, & de Vi armata.* Immo etiam sibi creptam armis, potest per arma recuperare, modò id faciat statim, & non ex intervallo (ut habetur *L. cit.*) id est, quàm primùm potest spectata rei difficultate & aliis circumstantiis.

Forma probandæ possessionis varia est. Puta ex perceptione fructuum aut pensionum, censuum & collectarum solutione, aliorumque possessionis actuum demonstratione, viciniæ scientiæ, testibus, qui deponunt vidisse possideri, & aliis modis, &c. quibus *Wesenzus in ff. de acquir. vel amitt. possess. num. 6.* & alii Jurisconsulti, quos citat.

Amisso possessionis secundum iura diversimodè contingit: rei quidem mobilis per furtum, rapinam aut fraudem, vel per fugam, si sint animalia insueta redire, vel per amissionem, si res in domo non inveniantur: immobilis vero seu soli, per violentam occupationem, etiam nobis absentibus, si reversi aut repellamur, aut vim metuentes sponte cedamus. Amittitur præterea possessio, si per inundationem occupetur res: si fiat res sacra aut religiosa: si prætor aut iudex possessionem auferat, vel alium in eam mittat: si quis absit longo tempore: si quis alieno nomine se possidere constituat, similijæ facto proprio alteri possessionem tradat seu relinquat: voluntas enim cujusque in similibus rata habenda est. Denique ex variis aliis causis, uti acquiri, sic amitti possessio potest. Videri possunt Jurisconsulti in *ff. de acquir. vel amitt. possess. Lessius l. 2. c. 3. dub. 12.* & alii Theologi.

In ma-

69. Loco interditi Uti possidetis in Belgio est manutentia.

Ordo ibidem procedendi in possessorio.

70. In causis signanter beneficiaribus.

In materia possessionis iure Cæsareo Interdictum de Interdictis variam erat genus interdictionum, sive ad adipiscendam, sive ad retinendam, sive ad recuperandam seu redintegrandam possessionem contra spoliatorem possessionis, quæ spoliatio ante omnia est restituenda, priusquam de principali seu petitorio agatur. Moribus nostris, si de possessione controversia oriatur, peti solet & cederet mandatum retinendæ possessionis, quod manutentia vocant, & respondet Interdicto Uti possidetis, de quo *Interd. sup.* Ad quod proceditur summarie, & sine strepitu iudicii, inspecto actu possessionis. Parte vero se opponente proceditur ad iudicium possessorium plerumque (quod & ordinarium) in quo servato ordine juris diligentius expenduntur omnia, adhibita plenâ causæ cognitione, & quis in possessione potior esse debeat definitur, adjudicatur ei possessione, ac relicta libertate procedendi ad petitorium, in quo de proprietate agitur. De quibus plura vide apud *Valerium Andream in Novis ad Institut. de Interdictis.* Ubi in fine queritur, an possessorium possit cumulari cum petitorio, id est, utrumque simul uno libello proponi, & peragi. De quo etiam *Zoerius in ff. de iudicis num. 7. & seq.*

Mores porro Belgii non admittunt, teste *Zypeo in Not. Jur. Belg. Tit. de causa possess.* ut possessorium alibi tractetur, quam apud Regios iudices, & in beneficiaribus pendente ibidem possessorio, non potest coram Ecclesiastico de petitorio cognosci: sed demum lite ibi finita, & plenè executioni mandata sententiâ. Attamen in materia civili in consiliis, possessorium retinendæ, totumque jus proprietatis nonnumquam simul deducitur. A sententiâ etiam possessoria ad supremum usque tribunal regium provocatur, non tamen à momentanea, quam recedentiam vocant. Ita *Zypeo*. Mos autem Ecclesiastica quoad possessorium in tribunali sæculari tractandi, à *Covarruvia* reprobatur, ab aliis admittitur. Vide *Zoerium sup. n. 81.*

QUESTIO IV.

Quibus Generatim competat dominium, & in Quæ?

71. **D**ico I. Soli naturæ intellectuâli potest competere dominium. Ita communiter omnes Doctores. Ratio est: quia intellectus & voluntas libera est radix domini, eoq; carentes ex natura sua nequeunt exercere actus juris seu domini, v.g. disponere pro nutu de rebus, quæ sub dominio cadunt, alienare seu donare, exigere aliquid tamquam sibi debitum, vindicare rem contra injustos invalores; quos à iustè procedentibus non nisi intellectuâlis naturæ

Herincx Sum. Theol. Pars 111.

ra discernit &c. Unde præfecturam hominis super cetera animalia fundari in prædicta naturæ intellectuâlis excellentiâ, colligitur ex *Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram* (quæ in intellectu & voluntate fundatur) & præstis piscibus maris &c.

Dico II. Non requiritur tamen usus actualis rationis ad dominium: etsi requiratur ad dominium expeditum seu ad usum illius. Prima pars patet: quia parvuli seu infantes, amentes, dormientes, ebrii sunt aut manent domini bonorum: carentia enim ista usus rationis per accidens se habens, non impedit, quæ naturæ insunt per se. Secunda pars patet: quia actus domini exigunt libertatem, ut patet ex præmissis. Utrumque hoc satis clarè exprimitur ad *Gal. 4. Quanto tempore heres parvulus est, nihil (quoad usum scilicet) differt à servo, cum sit Dominus omnium*, quantum ad proprietatem.

72. Usus actualis rationis non requiritur ad dominium sed ad eius usum.

Dico III. Deo competit essentialiter, inabdicabile, & solutissimum dominium in omnes creaturas. Nam ratione creationis & conservationis potest gubernare, & disponere de quavis re tamquam sua, sic etiam ut nullum possit à suo dominio emancipare, uti nec à sua creatione, conservatione & gubernatione. Quare *Psal. 113.* dicitur: *Cælum celsi Domino: terram autem dedit filius hominum*, ita scilicet hanc eorum dispositioni relinquendo, ut ipse maneat supremus Dominus etiam terræ, & omnium quæ in ea sunt, juxta illud *Psal. 23. Domini est terra & plenitudo ejus: orbis terrarum, & universi qui habitant in eo.* In quo fundatur, quod Deus non possit debito iustitiæ strictè dictæ obligari alicui creaturæ ad aliquid tribuendum vel non auferendum. Vide dicta *Tract. de Deo, Uno disp. 7. quest. 7. num. 58 & 59. & Tract. de Incarn. disp. 2. q. 4. s. 5.*

73. Dominium inabdicabile in omnes creaturas qui Deo competat.

Dico IV. Angelis competit dominium in suos actus liberos, de quibus utique disponunt tamquam de re sua. Ita Doctores communiter. Merito his additur dominium in famam & honorem: habent enim dominium in illum non minus quam homines. Atque esto quod non, saltem habent sine dubio jus, ne lædatur, sicut injustus esset, & ad restitutionem teneretur, qui detraheret famæ vel honori Angelorum.

74. Quorum dominium competit Angelis.

Quantum tamen attinet ad res corporales, non constat aliud, quam quod sint administratorii Spiritus in ministerium missi à Deo; cujus veluti delegati administrant, tum cælestia, tum sublunaria. Quamvis non repugnet, quo minus Deus illis concefferit (quod cum fecisse nullo indicio constat) dominium in hæc præsertim sublunaria, dominium (inquam) velut altum; quod consistat cum dominio inferiori hominum ad se invicem

comparatorum. Prout etiam Contentiā valde communi competit Christo quā homini. De quo in *Fract. de Incarnat. d. 2. q. 6. n. 101.*

75. *Homo non est dominus vite & membrorum,*
 Dico V. Vita humana, sive propria, sive aliena (idem est de membris) non subest dominio hominis, Qui proinde solū est vitæ & membrorum custos & velut usufructuarius, quatenus potest iis uti sibi, salva substantiā seu integritate vitæ & membrorum. Est certum apud omnes Christianos, & receptum etiā apud Ethnicos Philosophos: è quibus Pythagoras (teste Cicerone *l. de Senectute*) dixit: *Nemini fas est injussu Imperatoris summi Deo de presidio & statione vite recedere.* Et si Stoici senserint, fas esse, se ipsum occidere, cum tedium vitæ obreperet. Probatur Conclusio: quia dominium in vitam & membra nusquam apparet à Deo concessum. Quin potius à principio sui alteriusve innocentis occisio (sub qua etiam prohibita censetur mutilatio) gravissimè à Deo vetita legitur. Natura quoque abhorret ab hujusmodi tamquam actionibus sceleratissimis: pro quibus etiam habentur & puniuntur in republica terrena. Quare specialiter de Deo dicitur *Sap. 16. Tu es Domine, qui vite & mortis habes potestatem. Deuteron. 32. Ego occidam, & ego vivere faciam.* Congruentia allegatur, quod vita sit radix quodammodo & fundamentum domini, nec acquiratur per nostram industriam. Quamvis his non obstantibus possit Deus homini jus in vitam propriam & alienam concedere: qui illud nunc sibi reservavit in recognitione quendam, quod ipse sit primum hominis principium & finis ultimus.

76. *Occurritur quibusdam objectis.*
 Nec refert, quod liceat privato occidere in valorem vitæ, & reipublicæ malefactores. Nam id non fit ex dominio in vitam alienam, sed ex jure se conservandi & bonum commune; in ordine ad quem finem concessa est etiam à Deo Magistratibus potestas gladii vel vicaria divini potestatis.

Nec refert etiam, quod homo possit redigi in servitutem, adeoque fieri peculium & res Domini: hoc enim intelligitur quoad operas serviles & utilitatem temporalem, non quoad vitam. Nam certè dominus nequit pro libitu suo occidere vel mutilare servum, immo neque ita castigare. Unde *Exodi 21. dicitur: Qui percusserit servum suum vel ancillam virgā, & in manu ejus mortui fuerint, criminis reus erit.*

77. *Actiones liberae sunt in hominum dominio,*
 Dico VI. Sub dominium humanum cadunt actiones propriæ liberæ. Patet: quia sunt liberi earum auctores, longè perfectiūs, quàm artifex sui artefacti; ergo actiones istæ sunt suæ, de quibus proinde ad nullum disponitur.

78. *Nec non fama,*
 Dico VII. Sub dominium hominis cadit fama & honor. Ita communiter Doctores, & clarè indicat *D. Thomas quest. 73. art. 4. m. 1. contra Caietanum.*

Probatur I. quia homo famam, uti res ceteras sibi acquirit & auget per actiones proprias, quarum est dominus; ergo est etiā dominus illius. Confirmatur: quia fructus (qualis est fama, respectu actionum humanarum) ex natura rei sequitur rem, debeturque dominium illius, cui debetur dominium rei, quod enim ex re nostra nascitur, nostrum est.

Probatur II. quia nisi homo esset dominus suæ famæ, non posset restitutionem illius condonare; quod tamen eum facere potest, apud omnes constat. Nec refert, quod condonare quis possit mutilationem membri, cuius tamen non est dominus: nam condonatio non respicit ipsam restitutionem membri (quæ si esset possibilis, non posset utique à nobis condonari defectu domini) sed illam injuriam, & jus vindictæ, aut compensationem pecuniariam damnorum ex defectu membri consequentium.

Probatur III. quia ex humilitate, ad petendum consilium, quando alium injustè diffamavimus, & aliter non possumus illi famam restituere, aliisque multis casibus possumus nos infamare, quod tamen aliàs non liceret: sicut ob istos fines non licet seipsum occidere vel mutilare, quia non sumus vitæ aut membrorum domini.

Non possumus tamen absque justa causa famam prodigere, sicut nec bona externa prodigere possumus, præsertim quando illa proximis esset necessaria, quod vult *Augustinus Lib. de bono V. dicitur c. 22.* dicens, conscientiam nobis esse necessariam, famam proximo, ac proinde crudelem esse, qui famam negligit. Est autem fama proximo subinde necessaria, quia videlicet fama proximi dependet à nostra, v.g. ex fama Religiosi honor monasterii, similiter ex fama superioris pender ejus directio. Et in his casibus tenetur quis conservare famam, idque ex multorum opinione, ex justitia, eò quod per ejus neglectum alteri simus injuriosi, aut debito fraudamus officio.

80. *Sub dominium humanum cadunt bona exteriora, quæ sunt sublunaria, ut fundi, domus, animalia, aurum, aliaque metalla & similia. Est certum apud omnes Doctores, & universi Orbis sensu ac praxi confirmatum, uti & ipso jure. Sed & Scriptura hujusmodi dominium primis parentibus, & consequenter posteris fuisse concessum, aperte indicat, Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animalibus, quæ moventur super terram. Et Psal. 8. Constitisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subjicisti sub pedibus ejus, oves & boves universas &c. Et Psal. 113. Terram autem dedit filiis hominum. Ratio est: quia homo potest de præditi-*

Etis disponere pro libito, alternaq; alicnādo &c. dixi *Sublunarium*: astrorum enim seu caelestium non est dominus, sed tantum aliorum effectuum, puta luminis vel caloris.

81. Deus in natura institutione non fecit divisionem dominiorum. Quae in statu innocentie divisa non fuisset.

Notandum tamen I. Deum sic tribuisse humano generi dominium rerum externarum sublunarium, ut non divideret singulis hominibus suam partem. Nam primis quidem parentibus dedit pariter dominium universon. Quod communi Doctorum sententiā in posteris dante innocentiae statu mansurum fuisset commune. Ex hac enim communitate bonorum (quae alioquin magis rationi per se congruit) in natura integra non fuisset secutum aliquod inconveniens, stante perfecta concordia, & absentibus inordinationibus naturae lapsae. Unde Clemens Papa scribens fidelibus exemplo Apostolorum vitam communem sectantibus, & relatus c. *Dilectissimi* 12. q. 1. communem vitam omnibus, maxime vitam Apostolicam imitari volentibus, necessariam esse, probat dicens: *Communis enim usus omnium, quae sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Sed per iniquitatem* (id est, occasione iniquitatis) *alius hoc suum esse dixit, & alius illud: & sic inter mortales facta divisio est.* Quod autem postea addit: *In omnibus autem sunt sine dubio & conjuges*, est sine dubio ab aliquo corruptore adjectum, intelligendo, ut sonat, de communitate uxorum quoad officium conjugale: quamquam *Glossa* interpretetur de communitate quoad domestica & alia servitia. Vide *Scolion ad D. Can.* Quae quidem bonorum communitas adhuc quādam ratione cernitur in Religiosis vitam perfectiorem sectantibus: quamquam ibi restitatur dominium ad collegium, quod est instar personae privatae & factae.

82. Post peccatum sum divisio dominiorum licita.

Notandum II. Post peccatum licite & rationabiliter fuisse factam bonorum divisionem (quae fieri potuit, sive partitione capitum generis humani, sive sorte, sive conventionem, sive occupationem; uti & hodie, quae nullius sunt, sive sunt primò occupantis, jure Gentium) prout consensus orbis etiam Christiani confirmat; contra Haereticos, dictos *Apostolicos*, qui dixerunt Christianos, nisi sequentes Apostolorum pauperiam & expropriationem, salvari non posse. Verum non solum ante Christum fuisse sancti Patriarchae, & Reges, aliique viri divites, sic ut *Eccli.* 31. dicatur, *Beatus dives, qui inventus est sine macula &c.*: sed etiam in novo Testamento plurimi divites, itaque sancti sunt, & fuerunt, & ab Ecclesia etiam ut tales declarati. Nec ullibi extat praeceptum contrarium: quin potius Christus solum consilium dedit Evangelicae paupertatis tamquam viam ad perfectionem *Matth.* 19. Contrarium praeterea omnino fuisset bono generis humani lapsi, si non foret bonorum divisio, quoad ea saltem, quae labo-

Immo necessaria fuit.

re & curā indigent (ut consideranti patet) sic ut ratio dicit hujusmodi divisionem bono universi esse planè necessariam. Aliud est de quibusdam, quae etiamnum manent communia; id potius exigente seu suadente ratione & bono communi. Pro quo.

Notandum III. *Instit. de rerum divisione* diversa bonorum humani juris genera recognoscit, scilicet Communia & Publica, Universitatis, Singulorum. Communia omnium mortalium sunt mare. Publica unius populi sunt flumina. Universitatis, sunt bona oppidi vel pagi, veluti forum. Ex quibus quaedam directe pertinent ad utilitatem civitatis, ex consequenti tantum ad utilitatem singulorum, ut sunt vectigalia, armamentaria; quaedam verò etiam directe singulis profunt, ut nemora & pascula communia. Singulorum bona censentur, quae ad privatas personas aut familias pertinent. Quò etiam spectant bona aliquarum societatum, non communia omnibus civibus.

83. Quae differentia inter bona Communia, Publica, Universitatis & Singulorum.

Prædictis adduntur *Instit. sup. res nullius*, quae scilicet sunt divini juris, ut Aedes sacrae, altaria, res consecratae. Sed haec vera habent inter homines dominium, quantum ad ea, quae sunt pretio aestimabilia: etsi usus earum sit restrictus juxta exigentiam rei sacrae. Verò autem nullius sunt ferae, volucres silvestres, pisces fluminum &c. quae possunt occupatione fieri singulorum.

Quae in jure dicuntur nullius

Ad mare etiam reducitur littus, quod est continens seu circumjacens maris terra, quatenus aestu maximo (qualis est hibernus) operiri solet, estque similiter commune. Hodie tamen (ut refert *Tuldenus in Instit. h. t. c. 7.* Veneti maris Adriatici, Baltici verò Rex Daniae dominium sibi vindicant, tamquam diuturnā possessione ex communi publicum fecerint. Et (ut refert *Valerius Andreas in Notis ad Instit. de rerum divis. n. 5.* quem vide) Principes hodie ferè vindicant jus in mare, quā parte ditioribus suis adjacet, ac in litus maris. Unde etiam (ut praemittit) hodie ex edictis Principum Belgii aedificare in littore maris aut alio loco publice permissum non est, nisi accedat auctoritas Principis vel reipublicae. Ut nec permissum est in littoribus, seu dunis (ut Nostrates vocant) pecora pasceri, ligna, scætes, tribulos, gramen praescindere, venari, & effodere cuniculos in littore maris. De quibus *Zypaeus in Notis. Jur. Belg. l. 11. Tit. 2. de Ravicularis &c.*

84. Mare & littoris dominium quod sibi principes hodie vindicant.

Plura alia de dominio fluminum, riparum, insulis in iis natis, piscatione, vectigalibus seu portoriis, & similibus, accomodè ad mores nostros tractata, videri possunt apud *Valer. Andr. in Notis ad Instit. de rerum divis.*

Q U Æ S T I O V.

De Peculio Filiorumfamilias & Servorum.

ducuntur, lucra inde comparata; seu generatim quidquid filiusfamilias non erat sine militia accepturus *L. Castrense II. ff. de Castrensi pecul.*

Quasi castrense dicitur, quod ratione militiae sacrae vel togatae acquiritur. Clericatus enim est velut spiritalis militia. Idemque est de officiis publicis non Mechanicis, puta advocati, notarii publici, iudicis, professoratus artis liberalis &c. Bona proinde praedicta ob quamdam similitudinem quasi castrensa dicuntur, & gaudent iisdem omnino privilegiis, quibus castrensia; ut apud omnes Jurisconsultos & Theologos est in Confesso. Unde quicquid provenit ex Beneficiis Ecclesiasticis seu officio Clericali, spectat jure & usu pleno ad Clericos: immo quidquid non profectitium acquiritur post clericatum *Auth. Presbyteros & Diaconos C. de Episcop. & Cleric.* Similiter quidquid ex officio publico provenit, aut ejus intuitu datur, puta libri ad professionem exercendam, spectat ad ejusmodi filios. Hinc non potest pater de bonis castrensis aut quasi castrensis filii quidquam sibi usurpare, nisi pro alimentis filii, quando ipsum de suis alit: alias tenetur ad restitutionem si filium velit; qui si non speret futurum ut parens restituat, potest juxta *Lessium l. 2. c. 4. d. 3.* ut occultâ compensatione, vel certe mortuo patre exigere à coheredibus. Quod notandum est, praesertim pro adolescentioribus Canonici; qui id etiam videntur debere petere, nisi sit res parvi momenti, aut parentes vel coheredes sint pauperes.

Peculium adventitium dicitur, quod extra militiam armatam, togatam vel sacram filiifamilias advenit aliunde quam à patre, aut respectu ad patrem, veluti ex proprio labore & industria, prospera aliqua fortuna, v. g. inventione thesauri, hereditate paternâ, testamento, donatione cognatorum (nisi facta foret principaliter contemplatione patris; quod in dubio non praesumitur) aut simili modo.

Peculium profectitium dicitur, quod ad filium pertinet seu profectitur ex re patris, vel ejus causa, veluti quae parentis concidunt filiis ut ea administrent, vel donantur filiis intuitu parentum, seu ob horum obsequium & amicitiam.

Utrumque hoc peculium (quod communi nomine Pagatum dicitur) jure veteri erat totum patris quoad proprietatem & usufructum, ratione patriae potestatis. Postea tamen placuit Profectitium pleno jure spectare ad patrem (cum juxta Imperatorem *Instit. Per quas personas &c.* non sit occasio invidendi in eo, quod ad patrem revertatur id, quod ex ejus occasione profectum est) Adventitium vero quoad proprietatem seu dominium directum spectaret ad filiumfamilias, qui idem praeter ceteris post mortem patris sibi totum vindicabat.

88. Quodnam quasi castrense & qui spectat ad filios.

89. Quodnam sit adventitium advenitium.

90. Quodnam sit profectitium profectitium.

Hujus jure communi patris est Dominium, filius usufructum.

85. Peculii etymologia qua. Ejus à pecunia distinctio. Quis generatim.

PECULIUM & pecunia à pecoribus, in quibus substantia veterum omnis consistebat, & quorum figura nummi signabantur, dicta sunt. Pecunia quidem (quae modò denarios vulgò denotat) majus patrimonium: peculium verò (quod generatim quoque significat quaevis bona alicui peculiaria, etiam bonis patrisfamilias) pusillum pecuniam, sive pusillum quid & modicum patrimonium filiifamilias vel servi, quod separatim permisso patris aut domini ab eis habebatur, significabat.

86. Filiifamilias qui.

Quomodo olim jure Romano erant sub patria potestate, instar servorum.

Nam filiifamilias (quo nomine intelliguntur filii & filiae & nati deinceps ex filiis, non item ex filiabus) ad instar servorum olim erant sub patria potestate, ultra terminos juris naturae & Gentium, jure Romanorum decreta (quae legitimatione vel adoptione etiam in alios, quam legitimos filios acquirebatur; morte patris, etiam civili, emancipatione &c. solvebatur, ut videre est apud *Juristas ad Instit. l. 1. Tit. 9. & 12.*) ut quidquid ipsis acquirebatur, aut ipsorum erat, ad patrem pertineret, uti quidquid erat servi, ad dominum. Cum ea differentia, quod filium vendere non erat patri permittum extra necessitatem extremam; & tunc, quidem ea lege, ut emptor illum semper liberare cum ingenuitatis recuperatione cogere, restitutum dumtaxat pretio; quodque in commerciis quoad extraneos esset inter utroque nonnulla diversitas. De quo *Gudelinus de jure Noviss. l. 1. c. 13. n. 8.* Unde est in jure Romano emancipatio seu relaxatio patriae potestatis coram competenti iudice, denotatam filium quasi patris mancipium fuisse. Verumtamen res haec circa filios postmodum temperata, ut aliquod peculium habere, etiam tamquam proprium, possent. Pro cuius intellectu.

Postmodum hac temperata circa filios.

87. Quadruplex nunc eorummodum peculium.

Quodnam peculium Castrense, & qualiter sit filiorumfamilias.

Distinguendum est quadruplex peculium filiorum, quod scilicet habent separatim à patrimonio patris, Castrense, quasi Castrense, Adventitium, & Profectitium.

Castrense dicitur, quod in militia saeculari vel ejus occasione comparatur. Hoc pleno jure quoad dominium & usufructum (de quo proinde potest completâ pubertate disponere per testamentum) competit filiisfamilias, ac si essent patresfamilias; quibus id solum remansit, ut intestatorum bona eis deferantur, non tam jure hereditatis, quam peculii (quae est meriti tui differentia, non rei) *L. 2. ff. de Castrensi Peculio.* Huc spectant mobilia, etiam à parentibus donata profectitibus ad militiam, stipendia, praedae hostiles, donativa

dicat, ne (ut inquit Imperator *Supra*) quod ei suis laboribus vel prospera fortuna accesserit. hoc in alium perveniens, luciosum ei accedat. Patri nihilominus in his relinquatur usque ad mortem suum usufructus; cuius dimidium retinet, filio emancipato. Vide *Instit. ut. & L. 4. c. 6. C. de bonis qua liberis.*

91. Quibus casibus patri non competat usufructus in adventitiis filii.

Sunt autem casus, quibus peculii adventitii nequidem usufructus cedit patri, quod categoris induit conditiones peculii Castrensis. Prout illud, quod donatur Filio familias à Principe est in peculio quasi castrensis, quod etiam pertinet ad feminas *L. 7. C. de Bonis qua liberis.* Similiter quod eà lege obvenit filio, ut hujus, non patris sit usufructus; *Authent. Excipitur dd. Tit.* Eadem est ratio hereditatis, ad quam filius unà cum patre admittitur: nam visum est satis, hoc casu patrem habere consortium proprietatis *Novellâ 118. c. 2.* Idem est, si pater usufructum remittat *L. 6. §. 3. C. de Bonis qua liberis.* Item si iniqui divortii culpa (idem de hæresi in pœnam ordinatum colligit *Lessius lib. 2. c. 4. dub. 3. ex c. 2. §. fin. de Hæret. in 6.*) indignum patrem usufructu reddat *Auth. Idem est C. eod.* Idem denique est quoad hereditatem, quam adire filium pater vetuit *L. fin. sub. int. C. eod.* Non est enim æquum, ut patrens commodum reportet ex eo, quod ipso nolente filio obvenit.

92. Quale peculium censetur lucrum industria filii ex pecunia patris.

Siquærat aliquis, quid censendum de lucro industriae filiorum familias negotiantium, pecuniâ à patre acceptâ, etiam furtivâ? Respondit *Molina disp. 234.* fieri peculium adventitium, adeoque filiorum quoad proprietatem; patris quoad usufructum, si negotientur proprio nomine & periculo: eò quod sit fructus industriae; veluti si eadem pecuniâ negotietur extraneus, aut si filius alterius extranei pecuniâ etiam furto acceptâ lucrum faciat. Si autem nomine & periculo patris negotietur, censetur agere ejusdem procuratorem, adeoque lucrum esse peculium profectitium. Ita *Molina.*

93. An filiusfamilias censetur adventitiis merces operarum exquirarum.

Si alterius quis perat, quid censendum de labore seu operis extraordinariis filii familias, excrecentibus valore eorum, quæ pater insumit alimentatiõni? Respondit *Lessius l. 2. c. 4. dub. 3. §. 7.* filium, si non insinuet se cupere lucrum, censi illud concedere amori parentum, nec postea exigere posse: secus si lucrum seu mercedem specialem se velle (de qua videtur posse pacisci cum patre) ostendat. Quod proinde ceteretur adventitium filii, & post mortem patris præcipuum (ut jura loqui solent) seu ultra ordinariam portionem præ ceteris heredibus obtinendum. Et consonat *Instit. Per quas personas §. 1. in fine.* Videri etiam potest *L. 6. C. de bonis qua liberis.*

94. Mores hodierni quid.

Observandum prædicta omnia procedere secundum jus commune. At moribus

nostris Castrensis quidem & quasi Castrensis (idemque est de profectitiis, quâ talibus) sequuntur regulam juris communis juxta *Valer. Andr. in Not. ad Instit. Per quas personas.* De adventitiis non est eadem ubique consuetudo. Nam in Gallia generali consuetudine non competere in his patri usufructum refert *Joannes Papo:* oppositum autem in patria consuetudinaria judicatum, refert *Chassaneus* apud *Valer. Andr. §. p.* addentem moribus Germaniæ plerisque in locis etiam matribus competere usufructum in filii bonis; ut pateat non provenire ex jure patriæ potestatis civilis, quâ in matribus nulla erat, & modò hic locum non habet.

95. An vel qui hodie vigent patriæ potestatis.

Solum enim manet ex parte filiorum observantia, obedientiaque in rebus ad mores & familiæ gubernationem spectantibus, patri & matri ex æquo debita: in his autem potestas quædam custodiæ, tutelæ, & curæ liberorum, item correctionis, & moderatæ punitionis (quæ juxta *Molina* etiam senioribus interdum convenit, & præsertim propinquis, circa pueros delinquentes in absentia seu defectu parentum, & maxime tutoribus seu curatoribus, vide *Lugo disp. 5. n. 5.*) & bona eorum, saltem minorum, administrandi. Quibus quoad hereditates aliunde obvenientes interdum à testatore aut Magistratu pupillari jungitur alius curator.

96. Soluti, toro quid competat superstitii.

Soluti toro conjux superstes retinet plerisque in locis dominium medietatis conquestorum & mobilium, alicubi proprietatem omnium mobilium, & immobilium defuncti usufructum, alicubi ex his solum dõerium, ut vocant, aut certam partem, sive ex lege, sive ex contractu antenuptiali; ceteris ad proles sui juris sive agnatos, sive alios heredes scriptos plenarie devolutis. Qua in re spectandæ locorum singulorum consuetudines, aut etiam pacta. Notatque signatè *Peckius l. 5. de Testam. Conjugum §. 6. n. 6.* usufructuario conjugii onus alendorum, dotandorumque filiorum incumbere; quod (inquit) *Lavanii*, & in aliis *Brabantia* locis videmus.

97. Emancipatio hodie qualis est? Matri competit.

Servatur denique circa filios quædam adhuc emancipationis (quæ tamen magis abdicatio quædam est) forma, quatenus parentes, potissimum, ne umquam teneantur ex factis liberorum, eos mittunt è patre, ut vulgò loquuntur. Quod & matres (quarum tamen potestas magis apparet soluto matrimonio, quo stante potestas principalis est penes virum, qui caput est etiam mulieris, viro quoad gubernationem & correctionem subjectæ) faciunt; ut signum sit non fieri vi patriæ potestatis civilis. Solvitur præterea hæc potestas patria per vitam monasticam, sacerdotium, majorrennitatem, matrimonium etiam minorrennis (unde non sunt nepotes hic umquam in potestate avi) magnam dignitatem. Vide *Valer.*

Quomodo præterea potestas patriæ solvantur.

Valer. Andr. in Not. ad Inst. quib. mod. jus patr. potest. solv.

98. Quid intelligatur nomine servorum.

Servi (quo nomine etiam servæ seu ancillæ intelliguntur) opponuntur liberis, quibus est plena potestas hominibus à natura concessa agendi in licitis pro arbitrio. Quà potestate seu libertate servi carent, utpote dominio alterius subjecti, qui de illis veluti de sua pecunia disponit, etiam vendendo, adeo ut omnis utilitas & commodum servorum cedat domino; cum cuique res sua fructificet.

99. Servus opposita libertati non est à natura inducta.

Quæ quidem servitus opposita libertati (ut excludantur servitutes personales & prædiorum, de quibus antea) non est à natura inducta omnes enim nascuntur conditione pares, quantum est de per se. Nec fuisse in statu innocentia. Itaque (ut ait Augustinus 19. de Civit. c. 15.) nomen istud, servi scilicet, culpa meruit, non natura.

Nec fuisse extra peccatum.

Inducta igitur servitus post peccatum, etiam usitata fuit in veteri Lege, in qua frequens est servorum mentio; uti etiam in Epistolis Apostolicis. Inducebatur etiam captivitate in iusto bello (unde mancipia, quasi mancipia) condemnatione (qui servi poenæ dicebantur) (venditione sui facta à libero majori viginti annis ad pretium participandum; & natiuitate, ex ancilla videlicet. Ingenui enim sunt, qui ex libera matre (sufficit si tempore partus vel conceptionis, vel intermedio aliquo libera fuerit, Inst. de Ingenuis) hæc enim liberum parit. Servi autem nati in domo domini, dicuntur vernaculi eisdem. Libertati servi donabantur per manumissionem, quæ est à manu & potestate missio, adeoque ipsa libertatis datio. Idem dicebantur Libertini. Plura de his in Inst. l. 2. Tit. 3. & seqq. & apud Jurisconsultos. Videri potest Lexicon Juris Joannis Calv.

Nota est in Scripturis. Quot modis inducatur.

Qui ingenuus, vernaculi libertini.

Quid nomen.

100.

Servitus inter Christianos utrimque exolevit.

Adscriptiorum gloria nonnulla variis in locis mansere vestigia.

Hodie inter Christianos utrimque nulla servitus proprie dicta. Quæ præcisè tempore exoleverit, non exactè constat juxta Valer. Andr. in Notis ad Inst. de his qui sui. At Tuldennus ad eundem Tit. c. 4. dicit jam ab anno 1250. in usu esse apud Christianos desuisse. Adscriptitiorum seu Colonorum, qui glebæ seu terræ addicti, nonnulla imago superest in iis, quos Germani proprios homines appellant; quales reperiuntur nonnulli in quibusdam Belgii locis, & plures per Westphaliam & finitimas regiones. Eorumque conditio annuâ inter vivos pensionem, & in mortuis honorario (quod Cathalli optimi nomine apud nonnullos Flandrorum venit) redempta est, inquit Zypæus Not. Jur. Belg. l. 6. Tit. de Servis. Sed plenius eorum opera & conditiones describit. Val. And. in Notis ad Inst. de his qui sui. merito videndus.

101.

Servi in Gallia & Belgia an fiant liberi.

Quin immo in Gallia servos beneficio regionis liberos fieri, pluries iudicatum refert Charondas apud Zypæum sup. qui addit eundem usum apud Belgas constare iudi-

cio Pælamæsti, Mechliniensis; quod aliquando libellum domini requirentis servum fugitivum rejicit, eò quod nimirum regiones nostræ modò personalem servitutem ignorent. De quo etiam videri potest Gudelinnus de Jure Noviss. l. 1. c. 4. Solum sunt famuli conductitii, qui salva libertate operas suas ademptus elocant, ut inde quæstum faciant. Unde hic ferè cessat hodie omnis de servis, & consequenter postliminio, Juris scripti prudètia, nisi quatenus inde probabilis ad alia argumentatio deducitur; de quò Tuldennus ad Inst. de his qui sui vel alieni c. 9. Generalis quoque notitia utilis est intelligendis sacris Scripturis, & veterum monumentis.

De servis porò dubium est apud Theologos, an ullius rei dominium habeant. Et omnino videtur quòd non, loquendo de perfecte servis, ac secundum jus cælarum. Probatur ex Inst. Pe. quæ personas §. 3. Item vobis, ubi expressè dicitur, servos quidquid acquirunt quavis causâ vel occasione, acquirere dominis: Ipse enim servus (ut subditur) qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest. Eadem habentur L. Acquiruntur 10. §. 1. ff. de acq. rer. dom. Refert etiam Lessius c. 4. dub. 4. & Wiggers Tract. 1. c. 3. dub. 7. verba aperta ex L. Id vestimentum. 25. ff. De peculio: quæ tamen ibi non reperiuntur. Proinde Gudelinnus in Syntagm. de Reg. Juris c. 4. n. 12. certissimum dicit, eum, qui verè servus est, nihil suum habere posse. Adeo ut etiam peculium, seu pusillum velut patrimonium servi, quod administrat, & in quo negotiatur, reverà domini sit, ab ejusque voluntate pendeat, & adimi servo quodcumque possit: ut nulla in eum, veluti nil habentem, quod præstare, aut solvere queat, obligatio cadat: ut nihil possideat, veluti ab altero possessus: in summa, ut jure civili pro nullo atque mortuo habeatur; prout iuribus allegatis tractat Gudelinnus l. 1. de Jure Noviss. c. 3. & in Syntagm. Reg. Jur. c. 4. Unde est sententia vulgata ac teste Navarro Comm. de Reddit. q. 1. Monito 10. in praxi & theoria recepta (quæ ex Innocentio scribente in c. Cum olim de Privil. citant Lessius, Wiggers & Alii, etsi ibi Innocentius non faciat mentionem de servis) Servum & monachum in eo esse pares, quòd neque alicujus rei dominium habeat.

Consuetudine tamen potuit rigor iste quoad servos mitigari, & verò iudicio multorum mitigatus videtur in locis, in quibus servi adhuc reperiuntur, ut aliquid proprium eis possidere liceat. Ubi tamen consequenter recessum est à conditione perfectæ servitutis. Prout etiam ab ea receditur, si permisso dominorum habeant aliquid proprium; prout ab eis permitti posse, uti totam servitutem manumissione tolli, censet Poncius d. 50. q. 2. n. 10. Videri possunt plura de dominio Servorum apud

beneficio re- gionis.

Servi ibi soli conductitii.

Jurisprudètia de servis ad quædam videtur utilis.

102.

An servi de rigore juri civilis habeant aliquid proprium? non dominium.

103.

An exco- sutione, & ex parte rati domini.

Lugo

Lugo disp. 3. sect. 3. Lessium & alios

QUESTIO VI.

An vel Quorum Religiosi Habeant Dominium?

104. Religiosi professi sunt incapaces dominii, etiam imperfecti.

Dico I. Religiosi professi in particulari sunt incapaces omnis dominii, siue perfecti, siue imperfecti, puta feudi, emphiteulis, usufructus, juris possidendi, omnivse alterius juris honorum temporalium. Est certum apud omnes. Et per e. c. Cum ad monasterium, de statu monachorum, & aliis iuribus. Inter quae Franciscus Bona Spei Tr. 1. d. 3. dub. 4. n. 73. refert e. cum olim. 2. de Privileg. Sed ne verbum ex iis, quae allegat, neque aliud quidpiam ad propositum ibi habetur. Unde verba Innocentii Canonistae n. 111. alleganda pro verbis. Decretalis ab ipso supposita sunt.

105. In quo fundatur haec incapacitas.

Ratio conclusionis sumitur ex voluntate Ecclesiae, quae Religiosos professos reddidit ita incapaces; quod alioquin votum paupertatis (ut patet in non solemnibus, aut emisso extra Religionem approbatam) facere non posset, nec quodvis propositum nostrum: quantumvis enim proponeremus & voveremus, voluntate mutata valide acceptarem dominium. Immo solemnitas voti ex parte consistit in hac incapacitate, tum etiam in incapacitate matrimonii contrahendi (cui accedit effectus praecipuus voti solemnibus, scilicet potentia dissolvendi contractum ratum) ac stabilitate votorum & quasi contractus, cui non solum Religiosus, sed & Religio non potest renuntiare, & quae vota etiam Papa non solet (quidquid sit de potentia absoluta) relaxare. Posset tamen incapacitas dominii etiam extra professionem solennem in aliquo caulari per mandatum aut legem Civilem seu Ecclesiae; prout de facto Coadjutores (quos vocant formatos) in Societate Jesu citra solennem professionem habent huiusmodi incapacitatem ex Statuto Sedis Apostolicae, juxta Lessium c. 4. d. 5. n. 23.

106. Quis peccat in contraveniens votum paupertatis?

Ex quibus patet Religiosos peccare contra votum paupertatis exercendo actus aliquos dominii seu proprietatis, quos omnes cum ipso dominio abiecerunt per professionem. Unde peccant recipiendo, retinendo, alienando aliquid contra vel citra consensum saltem tacitum superioris, vel abscondendo ne superior sciat vel auferat, vel rem habendo nomine suo, eam nolendo permittere dispositioni superioris, aut conquirendo quasi de injuria, si aliquid auferatur, aliisve modis: de quibus in materia de Paupertate Religiosa. Videri potest Basilius V. Paupertas Religiosa, & alii passim obvia.

107. Quid com.

Nihilominus Religiosi Beneficarii, ut Abbates, Priores, Praepositi, Commenda-

tores, & similes habentes beneficia regularia vel saecularia, habent durante isto statu, vi juris, & consuetudinis, non quidem dominium, sed potestatem administrandi fructus suorum beneficiorum, tum ad congruam sustentationem, tum ad pias causas; nisi in aliquibus fortasse obstat speciale statutum Ordinis.

Quod etiam extendit communis quasi sententia contra Sotum, Vasquez, Michaelem Medina, Angles & alios ad Religiosos factos Episcopos, utpote manentes vere religiosos & incapaces dominii proprii, qui proinde solum sunt administratores ad honestos usus. Ita D. Thomas, Cajetanus, Covarruvias, Navarrus, Molina, Sanchez & alii passim, relati a Castro Palao de Chavirata. disp. 2. p. 8. n. 3. Ut proinde tales prodigè disponentes res Ecclesiasticas peccent juxta Lessium, Sanchez, Coninck (quos citat & sequitur Castro Palao sup. n. 5.) contra justitiam, & accipientes teneantur ad restitutionem, nisi Ecclesia remittat.

Observanda quoque est constitutio Tridentini sess. 25. c. 2. de Regular. decernentis, ut nemini Regularium liceat bona immobilia vel mobilia, tamquam propria, aut etiam nomine conventus possidere, sed statim ea Superiori tradantur, conventuiq; incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem aut commendam. Administratio autem ad solos Officiales ad numerum Superiorum amovibiles pertineat. Mobilium vero usum ita Superiores permittant, ut eorum suppellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilq; superfluum in eis sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quae Constitutio ad litteram observanda, & ubi non observatur, ad viridem observantiam reducenda est: quia ejus observantia est necessaria ad vitam communem, qua nil antiquius Religiosis Congregationibus debet esse, utpote quae est fundamentum charitatis & stabilitatem ac ornamentum vitae religiosae, virtutumque religiosarum. Et plane experientia docet, ea servata nil deesse necessarium quibusvis Religiosis: quibus proinde sollicite providere pro posse debent Superiores de necessariis, ne (quod asolet) eorum defectu monstra peculiorum renascantur. Si quoque zelus & unitas debita non desit, facile erit perfectam vitae communionem introducere; dum videlicet singuli sic solliciti fuerint pro conquirendis eis, quae in commune conferenda forent, sicut solent pro privatis pecuniis & commodis procurandis esse solliciti.

Non est tamen quaestio, quin (quod praxis probata docet) possit permitti moderatus usus censuum vitalium, revocabilis ad nutum, hac ratione, ut sit pecunia, ejuisque tamquam boni communis & monasterio incorporati dispositio penes Superiores, & admi-

petat Prae-latis & beneficiariis Regularibus.

108. Quid as-sumptis ad Episcopatum.

109. Notanda constitutio Tridentini circa pecunia Regularium personarum.

Quam utilis & necessaria illa, ac vitae communis observantia.

110. Quae praxis probata.

administratores Monasterii, ad quos causa existente regularis persona humiliter recurrat.

An Tridentinum statuat jus novum.

Sunt præterea varii Doctores, cum Navarro existimantes Tridentinum non statuisse jus novum. Sed communior doctrina omnino contradicit, asserens ad tollendos & cavendos abusus, ac vitandam omnem speciem proprietatis vetuisse concedi Religiosis peculium, non quidem ad præsentaneum usum, sed ad usum in accessu temporis contingentem, quantumvis nomine conventus, & exclusis iis, quæ votum paupertatis in rigore excludit: quâquam juxta Castro Palao Tr. 16. de Statu Religioso disp. 3. p. 7. consuetudo pluribus in locis rigorem Tridentini temperaverit.

III. Communitati Religiosorum competit dominium.

Dico II. Communitas hujusmodi Religiosorum regulariter loquendo potest habere verum dominium, & de facto habet. Est communissima, & sensu ac praxi omnium recepta sententia, contra Navarorum Comment. 2. de Regular. n. 3. & alibi, asserentem penes Congregationes Religiosorum esse solam administrationem, dominium penes Christum.

Probat Iure

Probat in primis: quia Tridentinum sess. 25. c. 3. de Regular. Concedit omnibus Monasteriis & domibus tam virorum, quam mulierum, & mendicantium, exceptis domibus Fratrum S. Francisci, Capucinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat, utique tamquam verè sua, prout possessio juris, neque in ignorantia fundata importat. Deinde Pontifices, signanter Nicolaus III. c. Exult. de Verb. Signif. in 6. tamquam quid Fratribus Minoribus, eorumque Congregationi peculiare tradunt & declarant, eos nullius rei immobilis aut mobilis habere dominium, etiam in comuni, sed hoc pertinere ad Papam; qui proinde pro suo arbitratu potest de rebus eis concessis disponere. Supponunt igitur aliis Congregationibus Religiosis competere dominium rerum temporalium. Quod etiam supponit dictum commune delictum ex Innocentio in c. Cum olim S. Præterea, Verbi Dederat, 2. de Privil. ibi: Monachibus quidquid acquirit, Monasterio acquirit; utique tamquam Domino.

II2. Et ratione.

Ratio est: quia dominium hujusmodi non excluditur à Congregationibus Religiosis, sive ex ordinatione Ecclesiæ (quæ nusquam apparet) sive ex intentione voluntarium (quæ etiam eò se non extendit) sive ex intentione piorum donantium, qui dominium transferunt in donatarios, alioquin capaces: uti congregatio est capax: quemadmodum dominium aliarum elemosynarum transfertur in pauperes capaces. Ecclesia verò dispositionem de bonis Monasterii certis limitibus restringendo

non tollit dominium, sed reddit minus expeditum; prout aliàs dominus potest lege quandoque impediri in aliqua bonorum dispositione.

Excipiuntur à conclusione Franciscani (quos solos etiam excipit Tridentinum supra) quorum paupertas altissima excludit omne omnium temporalium, etiam mobilium dominium, tam in speciali, quàm in communi; eamque velut sanctam & meritoriam commendat Nicolaus III. c. Exult. de Verb. Signif. in 6. de qua ante Nicolaum III. dicit Innocentius V. Alta paupertas est habere pauca propria propter Deum; altior, quæ nulla habet propria, tamen habet in communi; altissima, quæ nihil habet in hoc mundo, nec in proprio nec in communi. Eandem ad cumulum sive etiam culmen Evangelicæ perfectionis pertinere, atque ad eò illam esse majoris perfectionis, quàm quæ possessiones admittit, ex professione contra contemporaneos Religionis adversarios Parisiis exortos, ac à Sede Apostolica repressos, propugnat solide S. Bonaventura Opusc. de Paupertate Christi q. 1. art. 1. Apolog. Pauper. Resp. 3. c. 1. & Resp. 4. c. 2. Et D. Thomæ Opusc. 17. contra pestiferam doctrinam retrahentium homines à Religione c. 15. Et Opusc. 19. contra Impugnantes religionem c. 6. quo priori loco doctrinam asserentem id non pertinere ad perfectionem, meritò vocat vanam, immo pestiferam & Christiana contrariam.

In hac nihilominus expropriatione continentur sola temporalia, quorum possessio scilicet vel jus ad illa confert ad divitias. Adeoque non continentur bona animi, vitæ, membrorum, famæ, honoris; circa quæ Franciscani, uti & ceteri particulares religiosi cum sæcularibus sunt pares in jure. Jura etiam spiritualia possunt omnes habere, v. g. ad electionem activam aut passivam, administrationem Sacramentorum, prædicationem Verbi Dei, sepulturas fidelium &c. Adfructus tamen temporales inde provenientes non habent, sed ex eis velut elemosynis aut laborum stipendio juxta Regule tenorem possunt recipere necessaria pro sustentatione.

Agento verò tenore Tridentini permittitur est ceteris Religiosis, etsi constitutiones obstant, possidere in communi etiam immobilia. Ut proinde id liberum foret vi Tridentini etiam pauperibus Dominibus seu Clarissis primæ Regulæ; etsi amore paupertatis altissimæ privilegium hujusmodi non admittant: quod eis liberum erat. Prout etiam domus professæ Societatis Jesu non possident juxta constitutiones & decreta Pontificum bona immobilia in communi; præter ea, quæ ad usum proprium & habitationem opportuna sunt. Unde horum, uti & mobilium ad usum prædictum pertinentium, habent dominium. Privilegio autem Tridentini cessit Societas, cum hujusmodi paupertate

113. Excipiuntur etiam universali Minoriarum.

Quorum paupertas in dubitatur est altior & perfectior.

114. Quis censendum sit iuribus ad bona animi vel spiritualia.

115. Possessio mobilium in Tridentini libera est pauperibus Clarissis, etsi privilegium non admittant. Cui etiam Societas Jesu quoad domos professas, cum quadam exceptione.

Qu. VII. An Clerici habeant Dominium fructuum beneficii. 305

perate & incapacitate postea confirmata à Pio V. & Gregorio XVI. ut habet Suarez To. 4. de Relig. T. 10. l. 4. c. 9. dub. 2.

Dico III. Potest cum dominio in partibili consistere Status religiosus cum tribus votis simplicibus emissis in communitate per Sedem Apostolicam approbatam, cui quis tradit se gubernandum juxta regulam ab eadem Sede approbatam: atque ita de facto consistit in Scholasticis & Coadjutoribus emittentibus vota simplicia in Societate Jesu post biennium probationis. Estq; in comperto ex Constitutione Gregorii XVI. Ascendente Domino eadem de re edita. Ratio est: quia non obstante dominio, manet in iis tam ipsum dominium (quod ad arbitrium superioris debent relinquere) quam illius usus, dependens continuo à nutu & voluntate superioris, perinde ac si dominium non esset; ut proinde eo non obstante pariter peccetur usu, si adit consensus superioris expressus vel tacitus.

Immo Lessius c. 4. dub. 5. n. 23. censet dispositionem in alium per donationem, testamentum vel aliter absque consensu superioris esse invalidam. Quod tamen negat Lugo dist. 3. f. 4. n. 79. & alii Doctores Societatis: quod non proferatur hactenus lex irritans. Et quidem planè constat, dominium se extendere validè ad omnem dispositionem, nisi lege impediatur; cum itaque in præfatis Religiosis sit dominium, consequenter ipsum se extendit validè ad omnem dispositionem, quousque sit aut proferatur lex non solum simpliciter prohibens, sed & irritans. Ut proinde non habeat per omnia locum comparatio pupilli.

Nec obstat Conclusio c. Cum ad Monasterium, de Statu Monach. ubi dicitur nec Papam in eo dispensare posse, quòd quis Monachorum proprium aliquo modo possideat. Nam non potest in primis citra gravissimam causam. Deinde non potest stante solemnè professione monachali, quæ eatenus incapacitatem dominii involvit, etiam non status religiosus ut sic seu in communi. Præterea loquitur de possessione proprietaria respiciente simul usum proprietarium, quæ non consistit cum natura religionis.

QUESTIO VII.

An Clerici Seculares Habeant Dominium, præsertim Fructuum Beneficii?

Non est questio, quin Clericis non minus quam laicis competat dominium bonorum patrimonialium, quæ nimirum acquirunt tamquam laici, puta hereditate, donatione, emptione, industria, aut simili modo. Ex nullo enim capite restringitur in similibus eorum libertas & capacitas. Constat idem apertè ex Alexandro Herinax Sum. Theol. Pars III.

III. c. Quia nos, de testamentis, & communi sensu ac praxi.

Idem satis constat ex communi Doctorum sensu & praxi de quali patrimonialibus, quæ scilicet acquirunt clerici ministeriis propriis clericorum non autem ex beneficio; puta stipendiis quæ habent ex celebratione missarum, cantu choralis, auditione confessionum, vicariâ temporali: dantur enim hæc ipsis per modum justis stipendii laborum, absque intentione expressa vel tacita restringendi ipsorum potestatem; quam etiam donantes restringere merito non possent. Sanè si pauper fiat dominus elemosinæ quam accipit sine onere; quidmi clericus justis stipendii? Idem est de iis, quæ dantur alicui clerico ad sustentationem à Prælatis Ecclesiæ.

E contra est apud omnes in comperto bona immobilia Ecclesiarum, ut sunt agri, prædia, jus decimarum &c, itemque sacramentum suppellectilem (quæ sunt bona merè Ecclesiastica) non spectare ad dominium privati alicujus clerici aut etiam prælati, sed eorum dominium esse penes ipsas Ecclesias, etiam particulares, spectatas in capite & membris, sive (uti loquitur Lessius c. 4. dub. 7. n. 51.) penes cæterum Ecclesiasticorum, uti bona monasterii penes cæterum monachorum.

Quod verò attinet ad proventus beneficiorum (qui etiam nomine bonorum merè Ecclesiasticorum intelliguntur) seu ea, quæ præcisè obveniunt ratione beneficiorum, spectatâ modernâ Ecclesiæ dispositione, sunt beneficiarii simpliciter eorumdem domini, etiam quoad superflua honoris sustentationis; de quibus proinde citra injuriam possunt disponere, etiam ad eas non alias, quam vis habeant obligationem ex genere suo gravem ea expendendi in pauperes seu pios usus. Ita communis Doctorum contra Navarrum, Covarruvias, & quosdam alios graves Auctores, præsertim Canonistas.

Declaratur assertio: nam olim quidem ante divisionem bonorum Ecclesiæ factam tempore Simplicii Papæ (qui sedit circa annum 470.) Episcopi, uti modo in monasteriis Abbates, bona communia per se, vel per alios dispensabant, prout congrua singulorum clericorum sustentatio requirebat, quibus si quid supererat, celebratur quasi non distributum. De superfluo etiam providebatur pauperibus, quorum singularem curam habebant. At charitate refrigescete, ad rixas & varia incommoda evitanda, mensæ Episcopali certa est assignata portio, fabricæ suæ, clericis quoque singulis sui sunt dati proventus, obventuri ex bonis annexis titulo cujusque præbendæ, quorum quidem bonorum sunt singuli instituti administratores, ut deinceps de fructibus tamquam suis, neque amplius commutibus, honestè semetipsos sustentent, relictâ tamen obligatione de superfluo non ditandi amicos, sed pauperibus tribuendi, vel in alias

D d pias

116. Potest consistere Status religiosus cum dominio in partibili.

Facet ex declaratione Ecclesiæ circa Societatem Jesu.

Ratio allegatur.

117. An in hereditate consensus superioris sit necessarius ad valorem.

118. Solvitur obiectio de sumptibus ex c. Cum ad Monasterium de Statu Monach.

119. Clerici sunt absoluti & liberi Domini patrimonialium.

Et quali patrimonialibus

120. Pias quod sit dominium immobilitum & suppellectilem Ecclesiæ.

121. Clerici sunt domini fructuum beneficiorum, etiam quoad superflua sustentationis.

122. Declaratur.

pias causas expendendi, eò magis, quòd portio quæ in divisione pauperibus designanda erat juxta Capones 12. q. 2. non appareat passim separata fuisse.

123.
Vulgata
quadam
probatio ex-
pendit.

Nunc quòd Clericis simpliciter competeat in fructus dominium, probari solet ex c. *Unic. de Clericis non resid. in 6.* ubi statuitur, recipientes distributiones aliter quam juxta modum ibi præscriptum, non heritarum dominos. Simile quid habetur in *Tridentino sess. 22. c. 3. de reform.* Sed etsi inde colligatur dominium distributionum, non tamen efficaciter colligitur id quòd fructus præcisè beneficiorum: eò quòd sententia satis communis (ut videre est apud *Lugo d. 4. sect. 3.*) statuât distributiones inter bona quasi patrimonialia, veluti stipendium laboris & assistentiæ choralis. Sicut propterea portio reddituum, quæ extrahitur ex aliqua præbenda, ut sit mercis Cantoris, vel Magistri Grammaticæ, transit in liberam dispositionem & quasi patrimonium.

124.
Aliiter pro-
batur.

Aliiter probatur ex juribus frequenter statuentibus, ut clerici seu beneficiati non faciant fructus suos, si quid fecerint, vel facere neglexerint, v. g. si ultra bimestre distulerint professionem fidei, *Trid. sess. 24. c. 12. de reform.* Si Episcopi citra causas approbatas ultra trimestre abfuerint *Trid. sess. 23. c. 1. de reform.* Si beneficiati non recitent officium divinum *Pius V. Constit. 135. Ex proximo.* Immo in *Tridentino sess. 24. c. 12. de reform.* privandus decernitur pro prima vice medietate fructuum quos fecit suos, pro secunda vice omnibus, quos illo anno lucratus fuit Canonicus absens ultra trimestre. Supponuntur ergo fructus omnes alioquin esse sui, seu sub dominio beneficiorum.

125.
Confirmatur
id ipsius
primò.

Confirmatur I. quia erectio beneficiorum sic fieri potuit, factam autem ita esse, colligitur non solum ex præmissis, sed etiam ex eo, quòd Ecclesia numquam invalidaverit alienationes non factas in pias causas, aut ad restitutionem compellat, neque hoc prætextu umquam lis legatur intentata. Et sanè Ecclesia, quæ in minoribus obligationes restituendi declarat, v. g. circa absentes ab officio aut residentia, vel omittentes horas, deberet talem obligationem in præsentibus declarare; quæ aliàs non est imponenda.

126.
Confirmatur
secundò.

Nil juris
comperit
etiam olim
pauperibus
in proven-
tu Ecclesia-
sticos.

Confirmatur II. quia ex nullo capite colligitur pauperes habere strictum jus ad superfluum, prout neque habebant ante divisionem, ante quam utique si administratores reservassent superfluum in deposito Ecclesiæ, non tenebantur ad restitutionem ipsi aut etiam Ecclesia, cui simpliciter censebantur oblationes & bona donata (esto donantes considerent Ecclesiam ejusque ministros non defuturos in subveniendis pauperibus; quorum specialem haberi curam cernebant) quorum proinde fiebat

proprietas, uti pauperes privati elemosynarum eis donatarum. Quare non censetur Ecclesia per divisionem imposuisse Clericis novam justitiæ erga pauperes obligationem.

Nec refert, quòd Clericis interdicitur testari de bonis Ecclesiasticis. c. *Quia nos, de testam.* Nam etiam interdicitur impuberi, qui tamè est dominus. Consuetudine etiam ferè generali contrarium est præscriptum. Unde potius sumitur argumentum pro nostra assertione. Ratio prohibitionis erat, quòd par sit superfluum bonorum relinquere Ecclesiæ, quòdque ita avertantur clerici studio accumulandi, & incitentur ad benefaciendum in vita sua.

Non refert etiam, quòd multi Patres & Pontifices dicant bona Ecclesiæ esse patrimonium Christi, res Dei, bona pauperum, Clericos esse procuratores & dispensatores; ut videre est *12. quest. 1. & 2.* Nam sunt patrimonium Christi & res Dei, quantum Dei, Christi que famulis ad honorem ejusdem donata, & ad honorem & cultum Dei etiam ab Ecclesia destinata: sunt bona pauperum, quatenus superflua eis donanda, & quidem speciali ratione, spectando scilicet destinationem & ordinationem Ecclesiæ: quo modo cum quadam exaggeratione loquens *Bernardus Episcopus 42.* invenitur in prodigios Clericos veluti bona pauperum effundentes. Loquendo autem de tempore præcedenti divisionem (de quo varii loquuntur) sunt specialius bona pauperum, quatenus ipsi met Clerici erant pauperes, omnia in communi possidentes, & necessarià ex eis sustentatione contenti. Quando etiam solum erant dispensatores & procuratores, qui administrationem habebant.

Hinc patet Clericos superflua non expendentes in pauperes seu pias causas non obligari ad restitutionem; cum non contraveniant legi justitiæ. Sicut dives non tenetur ad restitutionem, si omittat dare elemosynam præceptam. Confirmatur: quia non est imponenda talis obligatio, nisi constat esse alienam aut alteri ex justitià debitam; quod in præsentibus non constat, neque Ecclesia declarat.

Nihilominus ex canonibus (quos *Navarro Comment. de Reddibus q. 1. Monit. 21. & seqq.* allegat) satis conspertum est, clericos graviter esse obligatos ad superflua expendenda in pias causas; uti apud Doctores communiter est indubitatum. Eam enim obligationem antea velut indivisam censentur ex mente Ecclesiæ singuli in se pro rata assumpsisse. Quam Ecclesiæ constantem mentem ac sensum declarans *Tridentinum sess. 25. c. 1. de reform.* interdicit Episcopis (quod ibidem extendit etiam ad Cardinales & quovis Clericos) ne ex redemptibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve deus in eis suos angere studeant: cum & Apostolorum

127.
An sit Cle-
rici inter-
dictum re-
sari de bo-
nis Eccle-
siasticis.

128.
Quo sensu
ea vocan-
tur patri-
monium
Christi, res
pauperum
&c.

129.
Non expen-
dentes super-
flua in pias
causas, res-
tituere non
tenentur.

130.
Etsi gravi-
ter peccat.

Allega-
tur & de
claratur
C. de
restitu-
endis Tri-
dentibus
Ecclesiæ
de i. c.
canones

canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, ut pauperibus distribuunt, eas autem non distrabant, nec dissipent eorum causa. Possent autem donare consanguineis, si de iis, uti patrimonialibus, possent ad usus indifferentes disponere. Loquitur vero Tridentinum de bonis potissimum mobilibus; quae utique sola possent dare consanguineis pauperibus; quibus etiam non solent reddi, sed proventus distribui; de quibus insuper secundum abusum à Tridentino correctum Episcopi suos locupletare solebant; in quibus denique tantum solet esse abusus ceterorum beneficiariorum, qui utique non praesumunt de ipsius immobilibus suos augere.

religionis, quae vetet res Dei (quales sunt bona Ecclesiastica, uti in ordine ad praesentem materiam ponderat Tridentinum sup.) applicari tribus profanis seu non piis, an vero solum ex praepcepto positivo Ecclesiae, controversum est apud Doctores. Primum cenlet Lugo d. 4. s. 2. n. 16. & alii. Secundum Lessius c. 4. dub. 6. n. 47. & alii; ad quod nil solidum allegatur, quod seposito praepcepto Ecclesiae gravem inordinationem urgeat. Quare non dubium, quin augente Ecclesiae sic possent fideles fundare beneficia (incertum est Poncio d. 40. q. 4. an de facto sic aliqua fundata sint, & videri possent quod in Germania, ut ait; de quo mihi non satis constat, ut praeter communes regulas iudicem) ea Deo dicando (prout & dicantur, quae piis pauperibus offeruntur propter Deum, cui ipsi serviunt) cum expressa facultate liberrime disponendi de superfluis, uti de patrimonialibus. Quemadmodum etiam de parte sustentationi respondentem, si quae per parcitatem servetur, sic possunt beneficiarii juxta alios disponere, quae tamen pars ejusdem est cum ceteris conditionis. Quemadmodum quoque (ut plura omittam) juxta ipsum Lugo sup. s. 3. n. 32. referentem ex Azorio To. 2. lib. 7. c. 9. q. 12. ita decisum à Rota, possunt Pensionarii, etiam titulo clericali, v. g. ratione resignationis aut permutacionis, de fructibus pensionis liberè disponere: quamquam revera id non satis constet, & ab aliis negetur, praesertim de pensione clericali.

natura rei, an vero ex ordinatione Ecclesiae.

131. De subtractione congrua sustentationi quid censendum.

Intelligitur nihilominus haec obligatio juxta Doctores satis communiter de sola portione sustentationi congruae superflua; ut proinde de portione huic non superflua sit fas disponendi quasi de patrimonialibus, si circa se parioribus aliquid superfit, aut etiam sustentatio ex patrimonialibus accipiatur, servatis proventus beneficii: sicut enim de portione ista possunt disponere pro libitu in usus proprios, sic etiam videntur posse disponere in alienos honestos. Ita passim Doctores. Non sim tamen auctor, ut hujusmodi de parcitate specialia praecisiones, quarum Canones non meminerunt, quis in praxi adhibeat.

132. In subtractione sustentationi qualiter taxanda.

Juxta porro sustentatio, uti justum premium rerum venalium, non consistit in indivisibili, neque certa regula definiri potest, sed relinquitur iudicio timoratae conscientiae. Cui quidem prudenter formando deservire potest praxis non improbata aliorum ejusdem gradus & tituli, qui vulgo habentur pro timoratis.

133. Qua censetur hic materia notabilis.

Advertit quoque Coninck d. 27. de Virtut. Theol. dub. 11. n. 193. & alii, notabilem summam hic vocari, non quae furto sublata sufficeret ad peccatum mortale, sed quae posset dici pars aliquo modo notabilis reddituum superfluum ipsius beneficiati, ut si quis horum tertiam, quartam aut quintam partem in res profanas expenderet.

134. Consideranda in praesentatione superfluum.

In expendendo superflua habenda etiam est ratio Ecclesiae in qua est beneficium, & pauperum, qui in illa sunt: sic ut horum graves indigentiae praeferrant ceteris paribus debeant aliis. Extra necessitatem autem sufficit impendere superfluum in quascumque pias causas. Nec tamen condemnanda est citra necessitates pauperum graves sollicitudo aliquorum moderata thesaurizandi pro futuris necessitatibus, & praesertim pia fundatione; dum tamen caveatur frequens periculum, ne ea quae pararunt, postea fiant propinquorum.

135. An haec obligatio oriatur ex Herincx Sum. Theol. Pars 111.

An vero praemissa adeo stricta obligatio seclusa gravi necessitate proximi oriatur ex natura rei, mirum ex obligatione

QUESTIO VIII.

De Variis Modis Acquirendi Dominium.

DOMINIUM acquirendi variis sunt modi, qui brevitatis causa revocari possunt ad Occupationem, Accessionem, Traditionem & Possessionem. Occupatio, à qua rerum dominium per divisionem coepisse creditur, est juxta rei apprehensio. Haec locum habet in iis potissimum, quae nullius sunt, & tamen sub dominium cadere possunt: illa enim jure Gentium sunt primo occupantis, tamquam potioris. Dico potissimum: nam ad occupationem etiam spectant capta ab hostibus in justo bello, quae est alterius sint, cedunt victori capienti, juxta dicta in materia de Bello.

136. Quorum dominium occupatione comparatur.

Fera igitur bestia (quae venatione capiuntur) & volucres & pisces (quae aucupio vel piscatione occupantur) simul atque ab ferarum aliquo capta fuerint, jure Gentium statim illius esse incipiunt. Nec interest fera bestias & volucres utrum in suo fundo quis capiat, an in alieno. Potest tamen aliter à Domino prohiberi, ne ingrediatur fundum. Ita habetur Instit. de rerum divis. §. 12. Fera. Si domino

137. Dominium quae acquiritur.

mino invito vel prohibente fiat, ejus prohibitio dat quidem actionem injuriarum, & ad damnum, si quod datum per ingredientem, non tamen ad feram, quæ nullius est.

138. Quorūque retineantur.

Quidquid autem eorum ceperis eo usque innum esse intelligitur, donec tuā custodiā coeretur. Cū vero tuam evaserit custodiā, & in libertatem naturalem sese receperit, ipsum esse desinit, & rursus occupari potest. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, cū vel oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo, ut difficilis sit ejus persecutio. Ita habetur *Instit. sup.*

Si quæ non censentur in naturali libertate, sed pro occupatis habentur, inclusa certis locis, puta vivariis, piscinis, hortis recreationum, saltu circumsepto non adeo magno, censentur esse sub dominio illius, in cujus custodia detinentur. *L. 3. §. Item feræ ff. de acquir. & amit. possess.*

139. Venatio alieni reservata, sub pena.

Quæ non queunt esse corporales.

Solent nihilominus Principes aut domini venationem multis in locis sibi aut certo generi personarum reservare (quamvis acquiratam hujusmodi edictorum, secluso assensu populi, quidam in dubium revocaverint) contravenientibus intentando poenas (quæ utique non debent esse corporales seu capitis, ut rectè etiam Jurisconsulti passim tradunt, signanter *Wesenbergius in ff. de acquir. rer. dom.*) quas luendo satisfacere censentur ordinariè transgressores, si deprehendantur, præsertim in Belgio, etiam attentis edictis Principum, & sensu communi. Incumbit equidem Principibus curare, ne ferarum multitudo damnum inferat agris privatorum; quibus durum nimis foret, adeoque iniquum, omni tam juris, quam occisionis ferarum remedio contra damna destitui.

An per hoc quod deprehensio luantur, satisfact.

Damnia prædiorum cavendum.

Nota.

Notat tamen *Zypaus in Not. Jur. Belg. Tit. de jure Fisci* bona sylvis proxima alicubi eâ lege in emphyteusiam data, ne possessores feras sylvis excessivas invadere, aut eis nocere, fructus quamvis depascentibus, possint: sed comu tantum, ære, aliòve sono aut strepitu depellere. Additque procul dubio ea pacta servanda esse, & rei sub eo modo data possessorem obligare.

Graviter præterea peccare possunt venatores, etiam Principes, & ad restitutionem teneri inter venandum conculcando segetes, & gravia damna privatis inferendo. Rectè vero leges condunt circa modum, instrumenta & tempora venandi aut piscandi. De quibus Jurisperiti in *Instit. de rer. divis. & ff. de acquir. rer. dom.*

140. Venatio quæ clericis interdicitur.

Notandum quoque venationem specialiter interdictam Clericis *c. 2. de Cleric. venatore*, intellige clamorosam & cum strepitu, quæ vix sine scandalo fit. Alioquin raro venari non est gravis culpa; & quidem si modeste ad recreationem fiat, nulla, ut *Varii* notant. Quia in re Clerus Belgii est obervantior: et si alibi abusus graviores, ac si

lex non foret, quam etiam usu abrogatam nonnemo contendit. Scui oblitit *Zypaus in Analysi Jur. Pontif. Tit. de vita & honest. Cleric. num. 11.* Vide eundem *Tit. de Cler. venat.*

Quæritur ordinariè, quid censendum de fera laqueo intricata (idemque est de piscibus nasse conclusis) an sit ponentis laqueum, ut plures volunt, an verò eximentis, ut alii. Rectius autem dicitur, per se loquendo esse tendentis laqueum, si ita sit intricata, ut expellere se non possit: nam eo ipso apprehendisse videris, aut certè potius apprehendendi jus accepisse: nihil enim interest, manu, an instrumento apprehenderis. Unde *L. In laqueum 55. ff. de acquir. rer. dom.* (quæ citatur in contrarium, verè tamen nobis favet, dicitur eum, qui dimittit talem feram in suam naturalem laxitatem, teneri mihi in factum, quia rem meam dimiserit. Ibidemque dicitur meam esse, si in potestatem meam devenerit; pro ut tali casu venit, dum scilicet laqueum tetendi in fundo proprio, vel de consensu domini in alieno: qui alioquin impunè remove potest, quidquid tibi eo invito positum est: quo invito non potuit alius etiam fundum illius ingredi. Et hoc intendit distinctio inter fundum proprium & alienum, inter consensum domini obtentionem & carentiam; quæ habetur *L. In laqueum.* Circa quæ intellectum videndus *Mafius Singular. opin. l. 6. c. 2. Tuiden. ad Instit. de rer. divis. c. 25.*

Idem habet usus, teste *Glossa in L. 5. §. 1. ff. de acquir. rer. dom.* de vulnerante & persequente feram, quam pariter instrumento suo quasi captam idem certâ spe tenet: quavis inspectâ *d. L. 5. & Instit. de rer. divis. §. 13. Illud quæstrum*, videretur contrarium eligendum; ubi ratio allegatur, quòd multa sæpè accidere soleant, ut eam nos capias.

Quod attinet animalia naturâ suâ domestica & mansueta, uti sunt oves, boves, equi, porci, gallinæ domesticæ, & similia, non sunt occupantis, et si evaserint tuam potestatem, tuncque tua, tibi que restituentur, ubicumque oberraverint *Instit. de rer. divis. §. 16. gallinarum.* Immo si à fera bestia sint capta, & ab alio exempta, quidquid carnis superest, tibi restituendum est, soluto eximenti pretio operæ seu industria. Vide *L. 44. ff. de acquir. rer. dom.*

Animalia denique cicurata seu usu non suspecta, sunt nostra, quousque habent consuetudinem redeundi, uti sunt pavones (qui tamen in his regionibus videntur quasi domestici) columbæ, apes, cervi, & similia, quæ pastum eunt & redeunt, seu avolare & revolare solent. *Instit. de rer. divis. §. 15. Pavonum.* Idemque est de falconibus, aliisque avibus, aucupio & receptui ad aucupis manū assefactis. Illicitum tamen est illecebris structis columbas alterius ad tuam columbarium allice-

141. Fera laqueo intricata licet inhaerens an & quando sit ponentis laqueum.

142. Ad quem spectet in venatione.

143. Quid sit venatio de animalibus domesticis.

144. Quid sit cicuratio.

Notanda circa columbarium.

allicere. Supponit equidem *Lessius, Wiggers* & alii passim eas fieri tuas, si sponte eo ad-
volantes deinceps affuecant, et si delinitate
liberaliori quæ fruuntur alimento vel
commodiori hospitio. Quod tamen (si usus
secludatur) difficultatem habet: cum per
hoc non restituantur naturali libertati, pos-
sintque in alieno columbario à Domino
accipi perinde ac in proprio, uti si gallinæ
ad domum alienam divertant: jus quoque
videatur intelligi posse de amissa consuetu-
dine redeundi, quatenus deinceps maneat
silvestres, uti ceteræ feræ. Immo *Val. Andr.*
ad Instit. sup. in addit. num. 17. generalius lo-
quens, & *Grotium* referens, censet non mitti
per se dominium ferarum per hoc, quod
custodiam nostram evaserint, sed ex proba-
bili conjecturâ, quod ob difficilem perse-
cutionem eas pro derelictis habere credamur;
præsertim ab aliis non dignoscibiles.
Quod in columbis à fortiori locum habe-
ret. Circa hoc itaque, & quatenus licita sint
columbaria, est attendenda timoratorum
praxis passim tolerata, & probata.

*Examen apum, quod ex alveo tuo evolove-
rit, eo usque intelligitur esse tuum, donec in con-
spectu tuo es, nec difficultis persecutio ejus est, alio-
quin occupantis sit. Instit. de rer. divis. §. 14.*
Apum quoque Occupantur autem inclusio-
ne alvei, non per hoc quod arbori alicujus
insederint. *Instit. sup.* Attendenda tamen lo-
corum consuetudo, quæ passim alia: cum
alibi dominus arboris, aibi qui signat ar-
borem, in Regno Franciæ Domini terra-
rum acquirant dominium examinis apum
in suis locis reperti; ut habet *Valer. Andr.*
ad Instit. h. tit. in addit. n. 22.

Ad occupationem quoque spectat inven-
tio (quæ non consistit in nudo aspectu, sed
quem apprehensio subsequitur *L. 1. §. 1. Et*
L. 3. §. 6. Neratius ff. de acquir. vel amit. poss.)
rerum quæ nullius sunt, ut lapillorum, gem-
marum, conchiliorum, & similibus in litto-
re maris repertorum. *Instit. de rer. divis. §. 16.*
Item lapilli. Idem est de derelictis, quæ sci-
licet dominus abjicit, vel fluctibus abrepta
non curat, nolens deinceps habere ut sua:
hæc enim sunt communia seu nullius ad oc-
cupantis, uti communia sunt occupa-
tione nostra. *Instit. sup. §. 47.* Secus est de
ejectis timore naufragii, non obstante quo-
rundam tyrannide, quæ afflictionem ailli-
tis addit, *Authent. Navigia C. de furtis.*
Et L. 1. C. de Naufragiis. Estque excom-
municatio in Bulla Cænz contra sic usur-
pantes bona Catholicorum. Videri quoque
possunt, quæ *Carolus V.* justissimè circa hæc
statuit, apud *Zypaum in Not. Jur. Belg. Tit.*
de jure Fisci. Ad occupationem etiam re-
ferri possunt (quæ tamen ad Traditionem
similiter referri possent) missilia tempore
inaugurationis, aut aliàs interdum à Prin-
cipibus jactari in vulgus solita; quorum ea
est conditio, ut quantum quilibet capit, tan-
tum habeat. *Instit. sup. §. 46. Hoc amplius.*
Herincx Sum. Theol. Pars. III.

Possent huc quoque referri bona va-
cantia eorum, qui sine herede, qui saltem
acceptare velit hereditatem, discedunt. *V.*
rùm hæc jure communi devolvuntur ad
fiscum *L. 1. §. 4. C. de Bonis vacant. Et L. 1.*
ff. de jure fisci. Mobilia tamen peregrino-
rum, qui in hospitali intestati decedunt,
sunt in pias causas per Episcopum distri-
buenda, deficientibus nimirum heredibus
Auth. Omnes peregrini C. Communia de
Sucessionibus. Si verò, ubi successiones ab
intestato in duo dividi latera mores habent
auti hic multis in locis ab uno latere nul-
lus appareat consanguineus, partem hanc
accedere alterius lateris consanguineis, cum
exclusionem filii justius videtur *Zypao sup.*
(quem vide) et si diversimodè sapius judi-
catum referatur.

Ad inventionem, etiam spectat thesau-
rus, qui est vetus depositio pecuniæ, cujus
non extat memoria, sic ut ipsa dominum
non habeat *L. Numquam 31. §. 1. ff. de ac-
quir. rer. dom. de eo* (qui alioquin simili-
ter foret occupantis, uti cetera, quæ nul-
lius sunt) jure Cæsareo statutum est, ut totus
cedat invenienti in suo, et si datâ operâ;
non quidem ut fructus (nam cum non re-
nalcatur, in fructu esse non potest) sed ut
tum loci, tum fortunæ seu Dei beneficium.
In alieno inventus, cedit medietas invento-
tori, altera proprietario loci, cujus est be-
neficium, idque ante sententiam *Instit. de*
rer. divis. §. 39. Thesauros. Si tamen for-
tuitò inveniatur: nam datâ operâ quærens,
jubetur totum cedere domino per modum
pœnz *L. un. C. de Thesauro,* quæ tamen non
obligat ante sententiam, more poenarum.
Prout nec ante sententiam cedere filco de-
bet medietas inventoris per malas artes.

Inventus thesaurus in ædibus emptis se-
quitur emptorem, ut apertè colligitur ex
L. A. tutore 67. ff. de res vindic. Nec ob-
erit scientia prævia de thesauro, utpote qui
non ante apprehensionem censetur inven-
tus; nec à priori domino ignaro censetur
fuisse possessus. Sufficitque juxta receptam
sententiam (quam sequitur *Lessius, Zo-*
lius, Wiggers & alii) pretium commune
eo quod thesaurus latens pretium non au-
geat, quod ex communi æstimatione ste-
mitur. Ad quod etiam adfertur parabola
Matth. 13.

Hæc tamen non procedunt in recenter
perditis, quæ nomine thesauri in jure non
veniunt, & perdati sunt restituenda *L. A*
tutore 67. ff. de res vindic. At domino non
comparente, ex piorum us, & Doctorum
fatis recepta sententia sunt distribuenda in
pauperes aut pias causas. Quamvis non ap-
pareat ex natura rei talis obligatio, usque
prædictus sententiâ *Soti, Petri Navarra* &
aliorum non censetur multum obligato-
rius. Si quæ tamen forent statuta municipa-
lia hac de re strictè obligantia, forent
observanda.

145.
Quid cen-
sendum de
examine de
apum.

146.
Inventio
quid possu-
let,
Inventa &
derelicta
cujus sint.

Quid de
ejectis metu
naufragii.

Missilia
principum
quæ sunt
nostra.

147.
Vacantia
bona ad
quos spe-
ctent.

Quid sit
heres ex
uno tan-
tum latere
delle

148.
Quid sit
thesaurus,
& cui cedat
inventus.

149.
An sequa-
tur empto-
ri prædii
consciunt
thesauri.

Quid de
inventione
recenter
perditorum.

150. *Quid censendum si locus thesauri sit emphyteuticus aut feudalis.*
 Si locus sit emphyteuticus vel feudalis, medietas una debet dividi inter dominum directum & vasallum aut emphyteutam, juxta *Lessium c. 5. d. 1. §. n. 61. Wiggers Tr. 1. c. 4. d. 8. n. 24.* At rectius *Zoëlius in ff. de acquir. rer. dom. n. 7.* censet vasallos & emphyteutas esse in hoc potiores, veluti ad quos dominum utile, omnique rei commodum spectat, domino solum obtinente jura feudalia & emphyteutica. Qua in parte sunt etiam potiores usufructuario, uti & creditor habente fundum oppignoratam; cum thesaurus non sit fructus fundi, & ut esset, non tamen fructus cedit creditor. Ita *Zoëlius sup. n. 28.* citans *Glossam, Fabrum & Garfias.* Quid verò de thesauro invento in loco communi aut publico, vel sacro celandum ex jure, quoniam casus rari sunt, videri potest apud alios Auctores.

151. *Quid moribus statuat.*
 Moribus harum Regionum (ut ex *Elberto Leonino* refert *Valer. Andr. ad Inst. de rer. div. in addit. n. 71.*) thesaurus inventus in loco privato plerumque distribuitur secundum jus Cæsarum; inventus autem in loco publico solet videri a Dominis territoriorum in solidum, instar bonorum vacantium seu adsporum. Adspota tamen, seu aliis derelicta dicit *Zypæus sup.* moribus hodiernis cedere fisco, addens se non dubitare, quin naturaliter fiant apprehendentium, etiam eis in solo externo auferrentur.

152. *Mineralia quorum sint.*
 De argenti & aurifodinis denique censendum eas quidem spectare ad dominum fructu, uti venæ lapidum & fontium: nisi leges speciales aut consuetudines aliud decernat. Prout venas auri & argenti plerumque Principes per leges sibi reservant, sive ex toto, sive ex parte, ad onera publica. Neque adeo irrationabiliter: non solum quia venæ hæc sunt majoris momenti, quam ut debeant instar accessorii sequi fundum, sed etiam quia videntur à natura non tam ad usum privatorum, quam ad bonum publicum concessæ ac destinatæ, ut bene *Sotus l. 5. q. 3. art. 3. ad 2.* Circa alia quoque mineralia, puta ferri, plumbi &c. (quæ magis solent cedere ex toto dominis fructu) spectandæ sunt leges locorum.

153. *Accessione qui dominium acquiratur, sive sit naturalis.*
 Secundo accessione seu adjectione res sit nostra, quatenus rei nostræ alia accedit, quæ ipsam velut accessorium sequitur. Quæ potest esse naturalis; quæ tetus animalis nostri sit nostra, sic ut cuius sit venter, ejus sit & partus *L. Idem Pomponius §. Idem scribit 2. ff. de rei vind. lic.* Et *L. Partum 7. C. de rei vind. lic.* Prout etiam fructus sequitur jus soli, non seminis, *L. Qui scit 25. §. 1. ff. de Usur.* Idem cernitur in alluvione, quæ aliquid agro nostro adjectum est, & in insula nata in flumine. De quibus vide *Inst. de rer. div. §. ff. de acquir. rer. dom.* ac Interpretes ibidem. Accessio altera est industrialis, exigens videlicet operam nostram vel artificium. Quæ contingere potest intexturâ,

v.g. si aurum alienum quis vestimento suo bonâ fide intextat. Item in implantatione, inscriptione, inædificatione, si v.g. alienam arborem in suo fundo plantet, aut suam in alieno; semen alienum in suo, aut suum in alieno agro serat; ex materia aliena in proprio, aut ex propria in alieno solo ædificet: quidquid enim in solo alieno plantatur, seritur, ædificatur, solo cedit *L. 7. de acquir. rer. dom.*

Idemque obtinet jure Cæsaræo (An & hodie obtineat vide *Valer. Andr. ad Inst. sup. in addit. n. 58.*) in litteris, etiam aureis, alienæ chartæ, quantumvis vilissimæ, in scriptis *Inst. sup. §. 33. Littera quoque, & L. Quæ ratione §. 1. ff. de acquir. rer. dom.* Et quavis ratio idem dictare videatur de pictura, singulariter tamen jure *Inst. de rer. div. §. 34. Si quis in aliena cautum est; ut tabula cedat picturæ; cuius apud Veteres magnus honor.*

In implantatione verò hoc singulare, quod eruta alicubi planta, ubi in alieno solo radices egit, ne quidem à pristino domino vindicari queat. *Inst. sup. §. 31. Si Titius;* quod ratio non permittit alterius intelligi plantam, quam ejus, in ejus fundo alitur. Moribus tamen alibi licitum est colonos, expirante conductione, plantatas à se arbores eruere & asportare, ut decernitur in *Consuet. Mechlin. Tit. 8. art. 13.*

Ad accessionem præterea spectat conjunctio diversorum corporum: quæ dicitur commixtio, quando corpora non mutant speciem, ut frumenta, metalla &c; eaque non mutant dominium, cum facile separari queant. Vide *L. Idem Pomponius sup.* dicitur autem confusio, si species mutetur, ut cum vina diversæ speciei miscentur. Bæque si facta sit communi consensu, ortum ex confusione fit pro rata communi, si contra communem consensum bona fide fiat, fit confusionem facientis.

Sic ex re aliena bonâ fide novâ speciem extruens (quod dicitur specificare) non reducibilem ad pristinam naturam, fit ejus dominus, v.g. coquens cerevisiam ex alieno hordeo, vestem texens ex aliena lana. Secus videtur, si ad eandem materiam reverti possit, uti scyphus ex auro meo factus, qui meus manet. Actio quoque indemnitate alteri salva manet, qui dominium rei suæ his modis citra culpam amittit.

Tertio & principaliter acquiritur dominium traditione *L. Traditionis 20. C. de p. et h.;* quæ supponit in tradente potestatem, & voluntatem absolutam tradendi, in altero acquirendi dominii (hæc enim viâ dominium transferretur voluntate domini; quod merito non acquiritur invito aut non volenti) ac prævium titulum v.g. empti, donati, legati & similibus. Dixi absolutam: si enim conditio etiam tacita involvatur, non operabitur hunc effectum; ut patet in traditione mercis venditæ non soluto pretio, neque

multipliciter continere declaratur.

154. *Inscriptum aliena chartæ cuius sit.*

An idem de pictura facta in aliena tabula.

Nota circa implantationem.

155. *Quid sit commixtio & Confusio.*

156. *Traditio qui competitur dominium.*

Quid sit conditio.

neque fide habitâ emptori: quæ dum non habetur, subintelligitur conditio, Sæpèrium solveris, aut aliter mihi satisfeceris, dato v. g. pignore vel fidejussore. *Instit. de rer. divis. §. 41. Vendita verò res.* De quo vide *Zoetium sup. num. 92. & 93.* Videtur etiam possunt à nobis dictæ de Traditione §. 3. §. 1. quomodo sine vera traditione interdum transferatur dominium; quando stylo Jurisconsultorum ad *Instit. de rer. divis. §. 44. Interdum etiam.* & ad *ff. de acquir. rer. dom.* dicitur intervenire ficta traditio. Quibus adde ex *Valer. Andr. Instit. de rer. divis. in addit. n. 76.* interesse inter traditionem rei mobilis & immobilis. Nam res mobilis traditur manu, immobilis per inductionem in fundum seu in possessionem fundi.

157. *Dominium immobilium qui transferatur in Belgio.*
At moribus nostris (de quibus sunt Placita Principum Belgii in *Codice Belgico V. Goedenssen*, & apud *Zyppium l. 3. Nor. Jur. Belg. Tit. de rei vindicat.*) non aliter proprietatis rei immobilis per venditionem vel donationem transferri solet, quam abdicatione illius à domino, per exhereditationem, ut vocant, & inheredationem novo domino factam, idque publicè coram Magistratu seu iudice competente ejus loci, ubi bona sita sunt. Eaque est vice traditionis, & aliquid facti requirit: solet enim fieri (ut refert *Valer. Andr. ad Instit. de rer. divis. in addit. n. 76.*) per manus appositionem ad baculum seu fustem, quam vulgò *effestucationem* dicunt.

158. *Qui possessor bona fidei compensationem fructuum.*
Quartò denique dominium acquiritur per possessionem. Nam bonæ fidei possessor fructus, quos perceperit, vel etiam alius aliquis eos à solo separaverit, facit suos. *Instit. sup. §. 35. Si quis à non domino. L. Bona fidei 48. ff. de acquir. rer. dom. L. Certum 22. C. de rei vindic.* eò quòd possessor bonæ fidei sit penè loco domini, quod attinet ad fructus. Quod non solum de civilibus (quales sunt, qui occasione rei obveniunt v. g. pensiones rerum locatarum) sed etiam de naturalibus, qui ex ipsa re nascuntur, idque sive ex natura & per se (prout ex arbore poma, nuges & similia) qui dicuntur strictè naturales, sive accedente facto nostro & industria, ut sunt segetes, qui industrialiæ. Quibus jungi possent fructus meræ industria: de quibus non est quaestio, quin sint & maneat possessoris. De civilibus patet ex *L. Usura 34. ff. de Vsuris.* De industrialibus quoque est apud omnes incomperto ex iuribus citatis.

159. *An etiam fructus naturalium.*
De strictè naturalibus quidem est controversia. Sed rectius ne hi quidem excipiuntur *Arg. L. 48. cit. ff. de acquir. rer. dom.* ibi: *Bona fidei emptor non dubie percipiendo fructus, etiam ex aliena re, suos interim facit, non tantum eos qui diligentia & opera ejus pervenerunt, sed omnes.* Idemque videtur de donatario, qui æquiparatur emptori *Instit. sup.* quòd autem ibi dicuntur *ejus esse pro cultura & cura*, nempe adhiberi solita,

non refert: quia ad fructus naturales saltem cura est adhibenda. Deinde ratio potissima acquisitionis est possessio bonæ fidei, quæ quantum ad fructus est instar domini; adeò ut propterea plus juris circa eos competat bonæ fidei possessori, quam fructuario, cui tamen fructus etiam naturales competere dignoscuntur. *L. Qui scit 25. §. 1. ff. de Vsuris.*

Nec obstat, quòd *L. 45. ff. eod.* fructus ex re à conjuge donata qualiter facto seu operis donatarii eidem attribuantur, non naturales, sicut hi *ne cuiuslibet bonæ fidei possessoris* fiunt. Nam sensus non est, quòd nullius, sed quòd non omnis fiant, at alicujus, scilicet possidentis cum titulo de jure valido *arg. L. 48. de acquir. rer. dom.* quòd desituitur donatio inter conjuges, veluti legibus interdicitur, solumque toleratur quantum ad prædictum effectum.

Apparente autem domino, & rem suam vindicante, fructus extantes (de consumptis agere non potest *Instit. sup.*) etiam industriales, detractis operis seu impensis, sunt restituendi; cum de extantibus id generatim & indefinitè dicatur *L. Certum 22. C. de rei vindic.* quamquam *Donellus* id detorqueat ad solos naturales, teste *Tuldeno ad Instit. sup. c. 49.*

Excipe tamen Usucapionem, quæ etsi non habeat locum circa rem suam, ut quis eam acquirat, locum tamen habere potest, ut eam irrevocabiliter teneat, elidendo alterius actionem ad repetendum. Perficiturque stylo juris Cæsarei triennio, veluti circa mobilia.

Si ratione consumptorum sit factus locupletior, eatenus restitutio est necessaria, juxta *Zoetium ad Instit. sup. num. 69. & ad ff. de acquir. rer. dom. num. 73.* quasi censentur extare in æquivalenti. Id tamen alii negant: quibus favere videtur praxis tribunalium, quæ ubique ferè (si credendum *Pinello*, ex quo refert *Vinnius*, & ex hoc *Valer. Andr. in addit. ad Instit. sup. num. 66.*) observat, ut de fructibus ante inceptum iudicium perceptis possessor non teneatur, nec tractetur de consumptis, sitne & iis factus ditior, an non. Accedit, quòd perceptorum sit factus dominus per leges, adeoque non teneatur restituere, nisi quatenus leges ordinant, quæ de solis extantibus loquuntur *L. Certum 22. C. de rei vindic.* consumpti autem minus propriè extant. Et alioquin extra rem esset, quòd *Instit. sup.* ratio, cur de consumptis agi non possit, statuatur, eos fuisse possessoris: cum etsi non fuissent illius, adhuc agi non possent de illis, nisi quatenus factus est ditior. Quo posito consequenter talis ditatus foret, uti in casu usucapionis, de proprio, nec cum detrimento alterius iniquo; de quo procedit *L. 14. ff. de Condit. indebiti.*

Circa possessorem universalem seu hereditatis specialiter statutum est *L. 22. & 25. ff. de*

Objectio dissolvitur.

160. *Dominio rem vindicante restituendi sunt, circa usucapionem extantes, non consumpti.*

161. *An consumpti saltem in quantum quis est factus ditior.*

162. *Quid statutum est circa*

25. ff. de petit. heredit. cum non fieri dominum fructuum, debereque restituere in quantum factus est ditior; adeoque ut repetita hereditate etiam fructus repeti ceantur, veluti qui nomine hereditatis, quam augent, continentur.

Quid censendum de possessore mala fidei.

Quoad possessorem mala fidei constat eum non facere fructus suos, adeoque teneri restituere perceptos, aut etiam pretium consumptorum, imo & eos, quos non percepit, & dominus percepisset. Quæque in taxatione fructuum ex decreto iudicis restituendorum attendi in Belgio ex Edicto Principum (ut refert Zypæus tit. de fruct. & lit. Expensis) valor, qui quotannis in locis, ubi publicæ sunt nundinæ, registris, quæ magistratus servare teneantur, inscriptus fuerit: Fructus tamè meræ industriæ manent possessoris cuiuscumque, ut DD. admittunt.

Alius modus acquirendi dominium per possessionem spectat ad Usucapionem seu Præscriptionem; de quo ob varietatem dicendorum erit quæstio specialis.

QUÆSTIO IX.

De Usucapione & Præscriptione.

163. *Quid Usucapio. Est hodie velut synonymum cum Præscriptione. Quotuplîciter sumatur præscriptio.*

USUCAPIO L. 3. ff. de usurp. & usucap. describitur Adjectio domini per continuationem possessionis temporis lege definiti. A qua hodie solo serè nomine differt præscriptio, consonante etiam stylo juris, præsertim Canonici, quod usucapionis nō meminisset. Præscriptio quidem generaliter significat: Exceptionem, quâ reus petitionem agentis repellit, allegatâ causâ, ob quam non debeat admitti, non obstante eo, quod à petente allegatur. Estque alia dilatoria, ut si reus opponat incompetentiam iudicis; alia peremptoria, ut si dicat se mandato Principis fecisse, aut simile quid alleget; ut patet ff. de Except. & Præscript. His verò sumitur propriè pro exceptione peremptoria seu jure excipiendi, cujus rigore eliditur petitio pristini domini rem repententis, eaque jam usucapta retinetur tamquam propria. Unde est velut effectus usucapionis. Quamquam præscriptio detur etiam ubi non est propriè usucapio seu possessio; puta dum præscribitur contra alterius actionem personalem aut jura servitutum. Ubi tamen potest quoque spectari quædam quasi possessio præscribentis, veluti qui in sua libertate mansit eam quasi possidendo, dum alter jure suo non est usus. Unde nos pro iisdem seu synonymis utroque vocabulo utemur.

Quid hoc significet & qui ab Usucapione distinguatur.

164. *Per illam transfertur dominium, etiam in foro conscientie.*

Cum verò ex legibus aperte constet per possessionem iisdem præscriptam acquiri dominium, utique simpliciter, adeoque tam directum quam utile, non est quòd de hujusmodi legum iustitia dubitetur: maximè cum sint per ipsos Canones probatæ, præterquam quoad præscriptionem mala fidei; ut videre est 16. quæst. 3. c. Sanctorum & aliis

Tu. de Præscript. Exigente enim bono publico, potuit per auctoritatem legum transferri dominium, etiam citra voluntatem prioris domini. Bonum morò commune id exigebat, ne videlicet dominia semper manerent incerta, & interminatæ forent de iisdem lites. Ad quod accedit negligentia domini, si ve tollenda si ve puniendâ. Quamvis hæc ratio minus principalis sit; ut proinde locum habeat effectus usucapionis, citra negligentiam prioris domini.

Unde consequenter & rectè Doctores, Citra obligationem restituti possen det. ad error.

Ex causa nihilominus iusta competit restitutio in integrum, etiam majoribus, puta causâ rei publicæ absentibus, captis, & generatim ex prætorâ seu iudicis æquitate juxta clausulam: *Si qua alia mihi iusta causa esse videbitur, in integrum restituiam;* ut habetur L. 1. ff. Ex quibus causis majores

165. *Qui deus restituit in integrum majoribus.*
 &c. Sub qua etiam comprehendi possit probabilem ignorantiam, dum tamen plenissimè probata sit, communis satis habet opinio Doctorum. Quæ etsi praxi forensi consona, tamen veluti juri minus consona rejicitur à Zoëzio l. 4. Digest. tit. 7. n. 6. & seqq. Fachineo, Castro Palao & aliis: eò quòd hujus causâ nusquam in jure fiat mentio, & aliunde contra ignorantes non scatur currere præscriptio, eisque notare, ratio quoque inducendi præscriptionem etiam in casibus ignorantie (cujus intuitu tempus inter absentes dupliciter) locum habeat, & per ipsam plena securitas firmumque jus præscribenti tribuatur, quod aliàs satis infirmum foret. Et quamvis ignorantia facti non noceat ignorantia L. 8. ff. de juris & facti ignor. id intellige, ubi aliud boni publici causâ non est statutum. Ut proinde clausulam L. 1. cit. ad casus ibidem expressis similes referendam censet Castro Palao p. 22. §. 17. Auctores quoque diversæ opinionis dissentiunt inter se, an hæc restitutio locum habeat in præscriptione longissimi temporis. Similiter etiam juxta receptam Baldi sententiam quadriennium, alioquin à die finitæ præscriptionis computandum, non curat ignorantia, tamen in casu ignorantie Covarruvias ad Reg. possessor p. 3. §. 3. censet etiam ignorantia currere.

Minoribus præterea etiam (ut Covarruvias & reliqui tradunt) scientibus contra se præscribi, & agere valentibus, consideratione debilioris ætatis datur restitutio l. un. C. Si adversus usu cap. per quadriennium scilicet ab inchoata majorennitate, quæ quidem inchoatur, ex quo vigesimo sexti anni prima dies illuxerit L. fin. C. de temp. in integr. rest.

166. *Qui restituitur compenat Minoribus.*
 Similiter ante lapsum quadriennii, à tempore completæ & cognitæ præscriptionis compe-

Item Ecclia sit & pias loci.

competit privilegium restitutionis Ecclesijs & pijs locis c. 1. ubi Ecclesia comparatur minoribus) & 2. de integ. restitu. etiam adversus aeternam Ecclesiam c. 3. eod. tit. Immo (ut notat Malderus Tr. 1. c. 8. dub. 8.) Ecclesiae subducitur tempus, quo vixit praelatus, qui indebitè res alienavit. Ratio est: quia leges dominium transferentes, illud ita revocabiler transferre poterunt, specialibus de causis potestatem revocandi sibi reservantes, prout de facto reservarunt.

167. *Requiratur ad praescriptionem possessio continuata.*
Ad hoc porrò, ut praescriptione transferantur dominia, requiritur in primis possessio: nam sine possessione praescriptio non procedit, ut habetur Reg. 3. juris in 6. Possessionem intellige proprie dictam seu civilem: corporalis enim seu merè naturalis rei detentio, cui non adest animi iurisque adminiculum minimè sufficit; adeoque colonus, depositarius, tutor &c. non praescribunt bona proprietarii, deponentis, pupilli &c. L. 1. C. Communia de Usucap. Quòd si possessio interrumpatur, etiam interrumpitur praescriptio, denuo inchoanda.

168. *Titulus.*
Secundò requiritur titulus, scilicet bona fide existimatus seu probabiliter praesumptus L. Divina C. de Praescript. longi temp. & alibi. Alioquin nequit possessio rei tamquam suae bona fide (quae requiritur) inchoari. Hujusmodi est stipulatio, emptio, donatio, permutatio, testamentum &c. De Titulis variis usucapionis agitur ff. Pro soluto, Pro emptore & seqq.

169. *Ignorantia juris communi sententia obstat praescriptioni.*
Sufficitque praesumptio seu opinio validi tituli orta ex inculpabili ignorantia facti, juxta Doctores communiter, & L. juris ff. de jur. & facti ignor. Idem indicatur L. Error. eod. Secus est juxta Doctores communiter contra Joannem Medina de ignorantia juris: eò quòd de ea sic leges disponant, à quibus tamen translatio dominii nascitur. Quò faciunt leges citatae, & L. Numquam 31. ff. de usurp. & usucap. ubi dicitur: Numquam in usucapionibus juris error possessori prodest. Intelligit autem id Doctores de ignorantia juris clari, eò quòd si jus ambiguum aut controversum ignoretur, perinde valere videatur, ac si esset in facto. Unde non praescribit contrahens usurariè, putans usuras moderatas esse licitas, vel accipiens aliquid ab eo, quem scit Religiosum aut pupillum, putans eum posse alienare sine consensu superioris, aut tutoris vel judicis.

170. *Limitatio variis.*
Varii tamen apud Lessium c. 6. n. 15. censent arg. L. Sed etsi 25. §. Scire 6. ff. de pet. hered. sufficere ignorantiam inculpatae juris clari ad praescribendos fructus, quòd eatenus videatur error facti, quo putat possessor se illos recipere ex sua, indeque credat esse suos. Immo plures censent simpliciter eam sufficere ad praescriptionem longissimi temporis, utpote ad quam titulus non requiritur, adeoque parum refert, an putetur ex ignorantia juris subesse, qui non subest. Sed & Lessius sup. n. 17. existimat sententiam Joannis Medina non esse improbabilem in foro conscientiae quoad praescriptionem ordinarii temporis; eò quòd leges fundentur in praesumptione male fidei; quae pro foro conscientiae tali casu, cessat. Quòd si etiam possessor probet se fecisse quod potuit, ut iura cognosceret, admittendum etiam in foro externo praedictam sententiam, censet idem Lessius non improbabile. Vide ipsum & Castro Palao p. 22. §. 8.

Notandum verò titulum signanter exigi in praescriptione ordinaria aut breviori, adeoque ejus probationem incumbere praescribenti L. Nullo C. de rei vindict. L. Divina C. de praescript. longi temp. Ex communi tamen sententia tradit Covarruvias ad Reg. Possessor. p. 2. §. 5. n. 2. ordinariè non requiritur titulum sive ejus probationem in praescriptione longissimi temporis seu 30. annorum, vel etiam diuturniore: in tali enim titulus adfuisse praesumitur, & novus per ipsam praescriptionem creatur. Facile enim contingit in tanto tempore hominem reddi immemorem tituli seu causae, per quam res ad ipsum devenerit. Dixi ordinariè: si quando enim jus resistat possessioni seu praesumptio juris sit contra praescribentem, non sufficit nisi possessio immemorialis sine titulo, ut tradit idem Covarruvias l. 1. variar. c. 17. n. 7. & reliqui Doctores ex c. 1. de Praescript. in 6.

Tertiò requiritur bona fides sive illa conscientia: quae exigit prudens iudicium de licita vindicatione seu possessione, supponens ab initio rem fuisse suam vel nullius: unde oritur prudens existimatio, quae quis rem, quam possidet seu occupat esse suam credit: Nam possessor mala fidei ullo tempore non praescribit, ut habet Reg. 2. Jur. in 6. Unde oportet, ut qui praescribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alie, prout statuit Magnum Concilium Lateranense relatum c. fin. de praescript. corrigendo hac in parte jus civile, approbans praescriptionem, etiam longi temporis, bona quidem fide inchoatam, sed mala continuatam.

Quod si dubitatio superveniat, diligentia est adhibenda in inquisitione veritatis, & si non appareat veritas, sed dubium perseveret, currit praescriptio bonae fidei, ut licita permanet possessio, ejusque lite mota defensio: quia in pari potest conditio possidentis, ut habet Reg. 6. Jur. in 6. Ita Doctores communiter. Secus esset, si dubitare quis pergeret (etsi infundatè) de eo an licitè possideat: jura enim non sistent peccatum, neque intendunt suffragari ei, qui possidet, quod sibi per leges existimat non licere. Colligitur aperte ex L. Si fur. 32. §. 1. ff. de usurpat. & usucap. quam vide.

Estque

171. *Titulus an in praescriptione tricennali aut longioris temporis necessarius.*

172. *Bona fides quae requiratur iugiter.*

Corroborum hac in parte jus civile

173. *Quid agendum superveniente dubio.*

174.
Bona fides
requiritur
in præscrip-
tione etiam
immemorabi-
li.

Estque hæc bona fides necessaria etiam in præscriptione centenaria, aut immemorabili, ut contra nonnullos Jurisconsultos tradit *Glossa in c. 1. de Præscript. §. 6. Abbas, Covarruvias*, quos citat & sequitur *Castro Palao de Just. in genere p. 22. §. 6. n. 3.* & reliqui Theologi: nullo enim tempore possessor malæ fidei præscribit juxta *Reg. cit.* nec ullâ antiquâ dierum possessione juvari potest, c. 5. de *Præscript.* Ratio quoque corrigendi jus civile allegata c. *in. cit. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari* (ob quam statuitur, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio) currit pariter in centenaria, aut immemorabili præscriptione.

175.
Vel quæ sit
contra obli-
gationes seu
actiones
personales.

Idemque est de præscriptione contra actiones seu obligationes personales, ob generalem definitionem juris Canonici, & rationem ejusdem c. *Fin. cit.* quæ etiam ibi currit. Unde qui elapso termino legibus definito prudens & sciens non solvit debitum, censetur omnino tamquam possessor malæ fidei non eximi ab obligatione; etsi creditor non moneat, dies enim seu obligatio monet pro homine.

176.
Edita non
nulla post si-
lentium
certi tem-
poris dene-
gantia a-
ctibus
concernunt
merè forum
externum.

Hinc etiam edita seu statuta, quibus denegatur famulis venditoribus rerum minutarum aut aliis post silentium v. g. biennii aut triennii petitio debitorum, solum generant contra illos exceptionem in foro externo, quatenus in iudicio compelli non possunt debitores; quibus, si sint malæ fidei seu debitum non ignorent prædictum silentium in conscientia non prodest. Ita *Covarruvias, Molina, Lessius, Castro Palao sup. n. 4.* quibus consentit *Tuldenus ad C. de Præscript. 30. vel 40. ann.*

177.
Reus præ-
scribens
scienter con-
tra actionem
fiscum non
est in mala
fide.

Dices, saltem reus extra casum hæresis præscribit contra fiscum malâ fide, utpote sciens bona sua ei propter delictum esse addita seu debita. Resp. N. Ass. Nam ibi verè non est mala fides (quamquam Jurisconsulti interdum sic loquantur) sed bona fides, uti illæsa conscientia (cui prospectum voluit Ecclesia c. *Fin. de Præscript.*) non quæ iudicet bona manere sua pleno & irrevocabili jure, sed quæ iudicet se licitè ea retinere, donec fiscus auferri curet; ex cuius negligentia, non autem ex actione aliqua præscribentis hæc præscriptio procedit. Ita *Covarruvias, Molina, Lessius & alii.*

178.
Idem passim
DD. irra-
dunt de
præscribente
libertatem
à servitute
rustica, cui
prædictum
novit sub-
jectum.

Idem est juxta *Molina, Lessius, Lugo, Castro Palao & alios* in præscriptione libertatis à servitute rustica per hoc, quod scienter quis tolerat alium non uti suo jure servitutis: quo ut utatur, non tenetur eum præscribens onere, aut ad id inducere. Unde in præscribente uti est illæsa conscientia, sic bona fides, quæ scit se nihil omittere eorum, ad quæ obligatur. Quam-

quam is non præscribat jus aliquid agendi circa rem alterius, sed extinctionem juris positivi, quod alter habebat, & per non usum certi temporis amittit. L. 10. & 18. ff. *quemadmodum servitutes amittantur*, & L. *Hac autem 6. ff. de servit. præd. urban.* In quo servitutes rusticæ distinguuntur ab urbanis, quod hæc non aliter amittantur, quam si & factum contrarium domini servientis fundi intervenierit L. 18. & L. *Hac autem cit.* Unde in præscribenda libertate contra urbanam servitutem requiritur, ut factum servituti contrarium procedat à bona fide, quæ putetur servitutem non habuisse. Ita *Covarruvias, Molina, Lessius, Zoësius L. 8. Digest. Test. 6. & alii passim.*

Differentia
quoad hoc
inter Rusti-
cas & Ur-
banas ser-
vitutes.

Bona nihilominus fides per se loquendo adesse præsumitur: quilibet enim præsumitur bonus per se loquendo, nec præsumitur delictum. Ut proinde onus probandi malam fidem incumbat adversario, nisi eum liberent circumstantiæ, ex quibus oritur interdictum præsumptio malæ fidei. De quo Jurisconsulti videndi sunt.

179.
Bona fides
an in præ-
scribente
præsumatur.

Quartò ad præscriptionem requiritur tempus legibus statutum; quod in variis est varium. Nam mobilia (quæ olim anno ufucapiebantur, uti immobilia biennio) præscribuntur triennio cum titulo *Instr. de Usucap. §. 1.* etsi sint bona Ecclesiæ *Authent. Quas actiones C. de Sacros. Eccles.* quæ est recepta ab Ecclesia *can. penult. 16. q. 3.* Immo juxta *Molina Tr. 2. d. 68.* & alios passim, contra *Panormitanum, Lessium &* quosdam alios, innixos *Authent. Quas actiones C. de Sacros. Eccles.* etsi sint Ecclesiæ Romanæ, veluti non privilegiatæ circa mobilia. Sine titulo requiruntur 30. anni, idque à fortiori *Arg. L. 3. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* ubi etiam de immobilibus privatorum ita statuitur. Unde cum circa mobilia non sint Ecclesiæ privilegiatæ, sequitur eodem tempore ea contra titulum præscribi.

180.
Ad præscri-
tionem re-
quiritur
tempus le-
gale.
Pro mobi-
liis quibus
cum titulo
triennium,
et si sint Ec-
clesiæ.
An Romane
competat
hæc in parte
privilegiæ,
sine titulo
requiruntur
30. anni.

Immobilia contra privatos præscribuntur longo tempore scilicet de decennio inter præsentem, vicennio inter abentem cum titulo *Instr. de usucap. §. 1.* Et L. *Cum in longi C. de præscript. longi temp.* sine titulo autem vicennio L. *Sicut in rem, L. Si quis emptionis C. de præscript. 30. vel 40. ann.* Præsentis censentur (ut colligitur ex L. *Cum in longi cit.*) qui in eadem provincia domicilium habent, sive res præscribenda in ista provincia sita sit, sive non. Si alter partim sit abens, partim præsentis, soli abentis anni duplicandi sunt, juxta *Auth. Quod si quis C. de præscript. longi temp.* Quando autem jus commune vel præsumptio malæ fidei obstat præscribenti, requiruntur quadraginta anni cum titulo, vel tempus immemorabile (cujus scilicet initium

181.
Pro immo-
biliis cum
privato
decennium
inter præ-
sentem, vi-
cennium in-
ter abentem.
Qui tales
censentur.

Majus vi-
cus quam
requiritur

nitium excedit memoriam hominum, qualis censetur, quæ centum annos superat, cuiusque initium positivè non constat) ut scilicet ex ostensione tituli aut possessionis tanti temporis (quæ loco tituli est) præsumptio malæ fidei elidatur. Patet ex c. 1. de præscript. in 6.

ex legibus Principis nascitur; quem non est verosimile tolerare leges, quibus subditi à recognitione supremæ potestatis exemptantur.

Idem est de præscriptione exemptionis ab obedientia & correctione principis juxta Covarruvias, Lessium, Wiggers & alios. Quamvis hi concedant posse præscribi exemptionem à Jurisdictione Principis (excipitur Pontifex, cui omnes jure divino noscuntur subditi) non manentis talis, prout varii Principes videntur sese exemptare à jurisdictione temporali alterius v. g. Imperatoris. Quod tamen non probat Castropalao p. 22. §. 14. n. 4. ex ratione, exemptionisque mox allegatis; ut proinde exemptionem prædictorum Principum Ecclesie via contractus, aut aliâ quàm præscriptionis esse obtentam.

Ea denique quæ principi propriè conveniunt, non tamen adeo sunt ejus dignitati intrinseca, v. g. indicere vectigalia, instituere tabelliones, legitimare &c. juxta Doctores communiter præscribi possunt, uti subditis à principe communicari; est quia præsumptio juris obstat possessori tamquam malæ fidei, requirantur quadraginta anni cum titulo aut tempus immemorabile sine titulo arg. c. 1. de præscript. in 6.

Debita & actiones personales ex L. Sic ut in rem C. de Præscript. 30. vel 40. ann. præscribuntur tricennio contra creditores, scilicet privatos: nam contra Ecclesiam & loca pia censent Doctores requiri annos quadraginta. Legata & fideicommissa non præscribuntur longo tempore l. fin. §. 3. C. Communia de legatis quando nimirum obtinentur à traditore malæ fidei, aliis tradere obligato, sed præscribuntur etiam fideicommissa tricennio, secundum Covarruvias ad Reg. Possessor. p. 3. §. 3. qui id ex plurimorum sententia tradit.

Varie actiones præscribuntur breviori tempore: v. g. actio ad accusandum adulterium in ordine ad penam, lapsu quinquennii l. 5. C. ad L. Juliam de adulter. Actio fisci ad bona ipso facto commissa seu addicta ob non solatum vectigal, lapsu quinquennii l. 2. C. de Vectig. & Commissis Et (omissis aliis videndis apud Less. dub. II.) actio injuriarum lapsu anni L. Si non convitii. C. de injuriis sive ex injuria verbali nascatur, sive ex reali. Quod & mos, & praxis hodierna passim observat, juxta Valer. Andr. ad Inst. de Injuria in addit. n. 20. ubi nonnullas exceptiones addit. Annus porro intelligitur utilis, qui proinde currit, non computando à die illatæ injuriæ, sed à tempore scientiæ. Quæ sententia etiam prævaluit in Supremo Imperii judicio, teste Mynsingero apud Valer. Andr. sp.

Alia sunt quæ præscribi non possunt dicuntur non raro stylo juris; supple, tempore ordinario: alia quæ nullo modo, ex ejusdem juris dispositione; quæ fuscè à Doctores tum

182. *Contra immobilia Ecclesie currit prescriptio centenario, si præsent ad Romanam; quadragenaria, si ad alias.*
Immobilia Ecclesie Romæ præscribuntur non nisi centum annorum spatio; c. Ad audientiam c. cum vobis, de præscript. Immobilia aliarum Ecclesiarum præscribuntur, Ave ab alia Ecclesia, sive à privata, quadraginta annis c. De quarta. & Illud autem, c. Ad aures eod. Quod si res immobilis inchoatà præscriptione, v. g. ad medietatem, sit translata v. g. ad Ecclesiam, restans dumtaxat temporis medietas lege præscriptionis Ecclesie competente est mensuranda. Ecclesiis æquiparantur alia loca pia, ut monasteria & hospitalia. Vide Ansb. Quas actiones C. de Sacros. Eccles. ubi præscriptio centum annorum ex L. Ut inter 23. eod. communis locis piis, restringitur ad Romanam Ecclesiam, & pro ceteris, ad annos quadraginta reducitur.

Idem est de aliis locis piis.
Ex speciali nihilominus privilegio per Eugenium IV. concessio Benedictinis (teste Lessio c. 6. dub. 8.) & per consequens communicantibus eorum privilegia, non præscribitur contra eorum bona immobilia nisi spatio annorum sexaginta. Immo Rodriguez. To. 3. q. 35. art. 2. & ex eo Portel V. Præscriptio referunt, Benedictinis extra muros Romæ degentibus concessum ab eodem Eugenio IV. privilegium præscriptionis centenariæ. Inter bona autem præscriptionis, capacia etiam numerat idem Portel privilegia.

183. *Quorumdam specialia privilegia.*
Notandum nomine immobilium etiam capseri jura & actiones ad illa: item census seu redditus Ususfructus, Beneficia, jus patronatus &c. quæ instar immobilium sunt fixa & commoditatem adferunt Lessio. c. 6. dub. 8.

184. *Quæ censentur immobilia.*
Bona, quæ Princeps ut privatus possidet, præscribuntur instar aliorum, veluti non specialiter privilegiata; uti nec privilegiata sunt patrimonialia clericorum. Ita Baldus, Covarruvias, Molina, Lessius & alii passim obvi.

185. *Bona Principis quomodo præscribuntur.*
At coronæ annexa, ut prædia, urbes, castra &c. non nisi centum annorum spatio præscribi, censent Doctores Arg. L. fin. C. de Sacros. Eccles.

186. *Debita in recognitionem supremæ potestatis.*
Immunitas autem & exemptio ab iis quæ debentur Principi in recognitionem supremæ potestatis; ut sunt census & tributa (secus de collectis impositis ratione belli aut alterius rei, quarum præscriptioni locus est tempore quadraginta annorum cum titulo, vel inmemorabili sine titulo) præscribi nequeunt juxta Panormitanum, Decium, Covarruvias, Lessio. m. c. 6. dub. 12. n. 41. Wiggers Tr. 1. c. 5. dub. 7. & alios Doctores, & habetur L. competit C. de præscript. 30. vel 40. ann. Præscriptio enim

Alia et propria, non tamen adeo intrinseca.

187. *De actionibus personarum, legatis &c.*

tum Theologis (inter quos *Lessius* c. 6. *duob.* 13. *Silvester V. Prescriptio* 2.) tum Juris peritis in casus contingentia consulendis discutiantur.

188. *Res mera facultatis non prescribuntur.*

Secus est de iur. patronatus vel beneficii.

189. *Triennalis pacifica possessio quid in beneficiis conferat.*

Solum observandum, non dari prescriptionem in rebus meræ gratiæ, seu facultatis, ut rectè cum ceteris *Henricus Kinschotius Resp.* 38. n. 56. post *Covarruvias ad Reg. Possessor* p. 2. §. 5. n. 6. Aliud de iuribus, v. g. patronatus, beneficiorum, aut de iurisdictionibus. Et quidem specialiter circa beneficia notandum est, contra illa currere prescriptionem longi seu ordinarii temporis. In quibus etiam necessario semper intervenit titulus, utpote sine quo non potest institutio canonica obtineri.

Circa quæ & hoc notatu dignum, quod triennalis & pacifica beneficii possessio cum bona fide, & absque ingressu simoniaco excludat in foro externo omnem actionem cuiusvis competitoris, juxta *Reg. Cancellaria de trienn. possess.* Sed an ex vi hujus possessionis acquiratur titulus beneficii, qui reddat possessorem in conscientia securum, cognitâ nullitate tituli, non est satis compertum. Affirmant enim *Navarrus, Rebuffus* asserens ita judicari in Parliamentis Galliæ, *Garcia, Lessius, Wiggers* & alii, fundantes se in aperta potestate Pontificis, & conjectata voluntate ex negata actione impetitoribus. Negant *Covarruvias, Molina, Castro Palao* & alii: eod quod privilegium præsentium tamquam derogans juri communi ac odiosum requirit manifestam expressionem; quæ non subest in hoc, quod ob vitandas lites & præsumptionem legitimæ obtentionis, concedatur possessori, ne possit ab aliis molestari. Hac de re vide plura apud *Lugo d. 7. sess. 7.* ubi sententiam priorum satis tutam & probabilem putat, & fuse hanc Regulam Cancellariæ discutit.

Notandum præterea rhoribus nostris (quæ & alibi, præsertim in Gallia obtinent) abolitâ prescriptione longi temporis, prescriptionem esse ferè tricenariam, sive de immobilibus, sive de mobilibus, aut actionibus sive personalibus, sive realibus quæ pro iis dantur, sicut fit, juxta *Christinaum ad Consuet. Mechlin. Tit. 20. art. 1.* *Zypaum in Not. jur. Belg. Tit. de Prescript.* sine præjudicio tamen prescriptionis quadraginta annorum statutz per canones contra bona Ecclesiæ; quam, uti & alias (inquit *Christinaus sup.* loquens in specie de consuetudinibus Mechliniensibus) quæ majora de jure temporum intervalla requirunt, statuentes restringere noluerunt. Excipit autem n. 14. & 28. quosdam casus, quibus currit minoris temporis prescriptio.

Et signanter notandum est, edicto Caroli V. edito anno 1540. die 4. Octob. statui (intellige pro foro externo, politica quieti gratiâ) ut pretia mercium minuta-

rum ad consumptionem venditarum, salariorum operariorum, fabriculorum, advocatorum, medicorum &c. de quibus non extat chirographum seu obligatio, intra biennium operæ præstitæ, aut mercis traditæ juridicè exigi possint, non autem post lapsum biennii: si chirographum extet, non post decennium, idque contra principalem debitorem, alioquin post mortem intra biennium contra heredem, postquam mors creditori innotuerit: sic ut post lapsa hæc tempora non detur actio. Pragmaticis tamen, Advocatis, Procuratoribus, qui ultra biennium officia continuant, incipit currere prescriptio à latâ sententiâ definitiva in causa principali & dependentibus terminatâ, ex declaratione facta per Edictum latum anno 1549. die 14. Febr. Præterea ex edicto 1611. 12. Julii art. 29 determinatum est tempus restitutionis in integrum, aded ut omnes rescissiones & annullationes contractuum fundatz super læsione quantumcumque magna, fraude, circumventionem, metu, vi majori, præscribantur lapsu decennii continui à die actûs aut cessantis impedimenti.

Alibi tempus ordinariæ prescriptionis definitur spatio tertiaz partis centum annorum, ut in Hollandia, vicinisque provinciis. Alibi (ut apud Zelandos) retentâ distinctione inter præsentem & absentem, res soli præscribuntur viginti vel triginta annis respectivè: ut refert *Valer. Andr. ad Instit. de Usucap. in addit. n. 5.* subdens ex *Damboudero in Praxi rerum Civil. c. 137. n. 9.* neque hic titulum desiderari multorum locorum moribus, modo quieta & continuata non desit possessio.

Notandum denique tripliciter prescriptionem turbari. Primò, quando dicitur non procedere, seu non currere, ob suppositam à principio causam vel defectum conditionis, v. g. bonæ fidei, vel possessionis, non valens incipere. Secundò, quando dicitur dormire, dum videlicet, jam aliquo tempore incepta cessat, sic tamen ut postea continuetur cum tempore priori: prout contingit tempore belli, aut pestis, hominibus diffugiens, aut aliâ, quando inconsta quem præscribitur agere non valet, v. g. pupillus: nam non valenti agere non currit prescriptio. Nec aliam ob causam quiescere ipsam tempore belli censet *Tuldenus in Cod. L. 7. Tit. 40.* citans *Deckherum*, aded ut si iudex adiri potuerit, ne quidem in integrum restitutioni locus sit, subditq; ita apud nos judicari. Tertio, quando dicitur interrumpi, dum nempe ita cessat, ut etsi reviviscat, non continuetur cum tempore priori, sed de novo sit inchōanda. Interrumpitur autem naturaliter per supervenientem defectum conditionis requisitæ, v. g. possessionis, aut bonæ fidei. Civiliter interrumpitur, quando per lites contestationem; immo juxta *Christinaum sup.* & alios per cita-

rum salarium famulorum advocatorum &c. statuum.

Restitutio contra lesionem qui hæc prescribitur.

192. In Hollandia & Zelandis, res præsentibus præscribitur.

193. Prescriptio turbatur tripliciter. Quando dicitur non procedere. Quando dormit.

Quando interrumpitur.

per citationem legitimam aut libelli oblationem interpellatur. Hæcque interpellatio stylo juris dicitur usurpatio L. 1. ff. de usurpat. & usucap. quæ denotat actum usurpationis contrarium, quo ejus continuatio interpellatur.

possessione alterius bonâ fide ceptâ dubitat in principio, an res sit aliena, dubiumque veritate inquisitâ perseverat, quasi bona fides præcedentis proficit tali successori possessionem in ordine ad præscribendum continuanti, quemadmodum dubio postmodum exorto potuisset ipse prædecessor possessionem continuare: qui præinde sicuti jus possessionis non deserendū potuerat sibi etiam dubitanti servare, sic & in alium transferre, eatenus adhuc bonæ fidei futurum, quatenus illa conscientia judicat se posse loco, & instar præcedentis possessionem bonâ fide ab iplo ceptam continuare.

An eatenus bona fides auctore proficit successor.

Quid usurpatio.

194. Quis committitur usurpatio accessione possessionis.

Quando demum res bonâ fide possessa transfertur in alterum bonæ fidei possessorem, censetur possessio in ordine ad præscriptionem continuari per accessionem ut loquitur Jurisperiti. Quæ accessio seu continuatio in ordine ad præscriptionem locum habet juxta doctrinam Lugo d. 7. sect. 5. num. 64. etiam in casu, quò succedens in

DISPUTATIO QUINTA.

De Injuria & Restitutione in Communi.

QUÆSTIO I.

Quid Injustitia sive Injuria?

INJUSTITIA (quæ interdum significat quemvis defectum commensurationis cum lege seu regula, adeoque; quodvis peccatum, quod proinde phrasi Scripturæ injustitia & iniquitas, quasi non æquitas dicitur) hic sumitur pro vitio opposito justitiæ specialiter cui subjacet, qui alienum auferit vel destruit, aut alteri suum non tribuit. Coinciditque cum injuria, si sumatur pro actu. Alioquin injustitiæ vitium habituale est dispositio quædam habitualis in hujusmodi actum inclinans.

injuria formaliter involvit voluntarium, saltem indirectè & interpretativè. Similiter nemo patitur formaliter injuriam, nisi invitus seu nolens: eo ipso enim, quo est contentus cedit juri suo, tribuitque alteri potestatem sic agendi; adeoque jus ipsius non læditur. Et hinc est famosa illa Regula 27. juris in 6. Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus. Quòd tamen intelligendū est de volente & consentiente omnia spontè; secus si ex metu aut necessitate, adeoque cum involuntario, ut patet in solvente usuris, dante lytrum prædonibus &c. Neque enim tales verè cedunt juri suo, nec consentiunt, ut usurarius aut prædo justè accipiat, vel retineat, quod offertur. Sicut nec ille, qui optat furem aliquid accipere, ut deprehensus luat, vult illud ipsum accipi citra injuriam aut verum furtum. Undè consentiunt quidem tales in traditione rei, sed non juris.

injuriam, nisi volens, nec patitur, nisi nolens.

Qualiter quodammodo volens fiat injuria.

1. Injustitia generaliter sumpta quid.

Quid significat in presenti.

2. Quid injuria.

Dupliciter contingit.

Potest esse del formalis, vel materialis, vel utraque simul.

3. Nemo facit

Solet autem Injuria definiri violatio juris alieni; supple, permanentis. Aliud est enim jus auferre (quod sæpe licitum est) aliud ipsum permanens lædere, seu violare. Contingit verò hæc violatio dupliciter, videlicet iniquâ acceptione seu ablatione rei alienæ; ut quando quis rem alterius furatur, domum alienam incendit, famam aut vitam proximi tollit: vel iniquâ attentione rei alienæ, etsi eam ab altero non acceperit, aut saltem non iniquè acceperit; ut quando quis non solvit debitum, aut non rediit suo tempore depositum.

Porrò injuria oriri potest, vel ex parte inferentis tantum, ut si v.g. alter cessarit juri suo circa rem, quæ ab alio hoc ignorante occupatur: vel ex parte patientis tantum, ut si quis inculpabiliter jus alterius violat (quo casu melius dicitur facere injustum, quam injuriam seu injuriam) vel denique ex parte utriusque, si videlicet quis spontè violat jus alterius renitentis. Primo modo est formalis tantum, secundo, materialis tantum, tertio, formalis & materialis simul.

Est autem advertendum neminem posse facere injuriam propriè, nisi volentem, quia Herincx Sum. Theol. Pars III.

Sed dubitatur, an hæc regula locum habeat in ijs quorū alter non habet dominium; prout sunt vita, membra, corpus conjugis? Respondent Doctores passim affirm. cum D. Thoma, prout citat & sequitur Lessius c. 7. n. 13. Viggers Tr. 2. c. 1. dub. 2. contra nonnullos. Et consentiat Philosophus 5. Ethic. 9. ubi præmissis exemplo inefficientis matrem volentem, ostendit neminem pati injuriam, nisi invitum, etiamsi possit spontè lædi & injusta pati. Idemque apparet magis consentaneū usitato sentiendi & loquendi modo; nemo enim qui volens percutitur, aut dat conjugem alteri violandam, apprehendit, aut dicit sibi factam propriè injuriam, aut de hoc merito conqueri poterit; prout tamen communi sensu potest, qui verè & propriè injuriam patitur. Quare etiam in simili materia gravius peccat, nolentem damno afficiens, quàm consentientem. Propter hoc denique nemo sibi ipsi propriè injuriam facit, etsi occidat se aut mutilat.

4. An volenti fiat injuria dum is nequit juri suo cedere.

Opinio communior negat.

Nihilominus Nonnulli, signanter Dicastrillo, aliter sentiunt seu loquuntur, sed quòd Fundamen-